

Nr 112.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående offentliga insamlingar; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiëdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående offentliga insamlingar.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
F ö r o r d n i n g
angående offentliga insamlingar.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som vill anordna offentlig insamling skall göra anmälan därom i den ordning nedan stadgas.

Med offentlig insamling förstås insamling som sker genom hänvändelse till allmänheten, vare sig å allmän plats eller genom upprop eller listor eller genom personliga besök eller genom försäljning eller tillställning eller på annat därmed jämförligt sätt.

Denna förordning äger icke tillämpning å insamling för religiöst eller välgörande ändamål i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning, ej heller å insamling som anordnas av politiskt parti till förmån för partiets verksamhet. Om lotterier gäller vad särskilt är stadgat.

2 §.

Anmälan om insamling skall göras hos polismyndigheten i den ort, varifrån verksamheten huvudsakligen ledes.

Med polismyndighet förstås i Stockholm överståthållarämbetet, för annan stad, där poliskammare finnes, denna, för övriga städer magistrat eller, där sådan ej finnes, kommunalborgmästare och för landet polischefen i orten.

3 §.

Anmälan skall göras i god tid före insamlingens början.

Kan anmälan om insamling, som företages i anledning av oföretsedd händelse, ej skäligen göras före insamlingens början, är tillfyllest, om den göres så snart ske kan.

4 §.

I anmälan skall uppgivas ändamålet med insamlingen, vem eller vilka som skola leda densamma, det sätt varpå insamlingen skall ske, det område inom vilket den i huvudsak skall bedrivas, arten och ungefärliga storleken av de beräknade kostnaderna samt de åtgärder som skola vidtagas i fråga om redovisning av insamlade medel samt kontroll över att medlen användas för uppgivet ändamål.

5 §.

Polismyndigheten äger meddela de föreskrifter angående redovisning, kontroll och ordningen i övrigt, som finnas påkallade för insamlingen.

Har i fråga om mindre insamling någon, som är känd för redbarhet och ordentlighet, åtagit sig att utöva tillsyn över insamlingen, vare ytterligare åtgärd i detta hänseende ej erforderlig.

6 §.

Polismyndigheten äger förbjuda insamling, om ändamålet står i strid med lag eller god sed, om givna föreskrifter ej iakttagas, om kostnaderna finnas vara oskäligen stora, om det med skäl kan befaras att insamlade medel ej komma att användas på behörigt sätt eller om insamlingen eljest innefattar missbruk av allmänhetens förtroende.

7 §.

Tillstånd att utan anmälan som ovan sägs anordna insamlingar för välgörande eller för religiöst, kulturellt eller annat allmännyttigt ändamål må meddelas förening eller annan institution av stadigvarande natur. Meddelat tillstånd gäller även underavdelningar eller utskott som äro anslutna till institutionen och verka i samma syfte som denna.

Sådant tillstånd meddelas i Stockholm av överståthållarämbetet och eljest av länsstyrelsen i det län där institutionens styrelse har sitt säte. Tillståndet må när som helst återkallas.

Vad nu sagts om institution skall ock gälla redaktion för tidning eller annan periodisk skrift, som utkommer minst en gång i kvartalet.

8 §.

Envar som anordnar offentlig insamling är pliktig att på begäran av polismyndigheten till denna avgiva redovisning över insamlingen och användningen av de insamlade medlen.

9 §.

Den som underlåter att om insamling göra anmälan, där sådan är föreskriven, eller som därvid mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift, eller som åsidosätter meddelade föreskrifter, eller som anordnar eller fortsätter insamling i strid mot förbud enligt 6 §, straffes med dagsböter.

Straff som nu sagts skall dock ej tillämpas, där gärningen i strafflagen är belagd med strängare straff.

10 §.

På talan av allmän åklagare må den som anordnat offentlig insamling vid vite tillhållas att avgiva redovisning enligt vad i 8 § sägs.

11 §.

Vad som insamlats utan anmälan, där sådan är föreskriven, eller i strid mot förbud enligt 6 § må efter ty prövas skäligt dömas förverkat till kronan. Om det lämpligen kan ske må dock i stället föreskrift meddelas, att egendomen skall användas för visst sådant ändamål som i 7 § angives eller återställas till givarna.

12 §.

Åtal för förseelse mot denna förordning, så ock talan som avses i 10 § anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

13 §.

Böter och viten som ådömas enligt denna förordning tillfalla kronan.

14 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser angående förordningens tillämpning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1942.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler fråga angående *kontroll över offentliga insamlingar*.

Föredraganden anför:

I anledning av framställningar till Kungl. Maj:t från överståthållarämbetet samt ett uttalande av riksdagens revisorer i deras berättelse till 1941 års riksdag har inom justitiedepartementet upptagits frågan om anordnande av kontroll över offentliga insamlingar, därvid en promemoria med förslag till förordning i ämnet utarbetats. Yttranden över promemorian ha efter remiss inkommit från socialstyrelsen, Uppsala domkapitel, överståthållarämbetet ävensom länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Västerbottens län. Vissa av dessa myndigheter ha bifogat yttranden från underordnade myndigheter. Tillfälle att avgiva utlåtande över promemorian har vidare beretts Svenska kyrkans missionsstyrelse, Svenska kyrkans diakonistyrelse, Frälsningsarmén, Metodistkyrkan, Filadelfiaförsamlingen, överstyrelsen för Svenska röda korset, Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Stadsmissionen, Svenska tidningsutgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska diakonissällskapet, Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, Svenska diakonsällskapet, Allmänna svenska prästföreningen, Evangeliska fosterlandsstiftelsen och Svenska missionsförbundet. Utlåtanden ha inkommit från samtliga angivna sammanslutningar med undantag av Stadsmissionen och Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Härutöver ha yttranden och framställningar i ämnet insänts av Sällskapet svenska baptistmissionen, överstyrelsen för Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Svenska ostkustfiskarnas centralförbund m. fl.

Framställningar om lagstiftning.

I skrivelse den 16 december 1939 har *överståthållarämbetet* ifrågasatt huruvida icke en närmare reglering av offentliga insamlingar borde komma till stånd genom en allmän författning. Ämbetet har härom anført:

Under senare år har anordnandet av offentliga insamlingar till förmån för välgörande eller allmännyttiga ändamål blivit allt vanligare. Genom denna utveckling hava, åtminstone vad de större orterna angår, möjligheten att överblicka och följa insamlingsverksamheten praktiskt taget helt bortfallit. Om icke verksamheten på dessa orter fullständigt skall undandragas myndigheternas övervakning, torde därför vara nödvändigt, att de offentliga insamlingarna göras till föremål för reglering i någon form. En dylik reglering synes i första hand böra gå ut på att åstadkomma kontroll över att de insamlade medlen användas för uppgivet ändamål samt att verksamheten ordnas på sådant sätt, att erforderlig kontroll över de medverkande vinnes samt att den icke belastas med onödiga kostnader. Att kontroll i förstnämnda hänseende icke är obehövlig, därom vittna bland annat de ingalunda sällsynta fall, då offentliga insamlingar varit anordnade i rent bedrägligt syfte.

Mot den nuvarande ordningen har vidare erinrats, att insamlingsverksamheten ofta bedrivs utan tillräcklig planmässighet. Ämbetet kan icke närmare taga ståndpunkt till det befogade i denna anmärkning, men det förefaller ämbetet som om densamma icke alldeles skulle sakna grund.

Överståthållarämbetet har, i den mån det legat inom ämbetets kompetensområde, sökt för Stockholms vidkommande reglera insamlingsverksamheten. Med stöd av 20 § ordningsstadgan för rikets städer har ämbetet sålunda den 9 mars 1933 beslutat, att i de särskilda ordningsföreskrifterna för Stockholm skulle intagas en bestämmelse av följande lydelse: »Å gator eller andra allmänna platser må icke utan polismyndighetens tillstånd anordnas penninginsamling i bössor eller dylikt, så framt ej insamlingen sker vid tillställning, till vilken polismyndighetens tillstånd erhållits.» Genom denna bestämmelse hava insamlingarna å offentliga platser, vilka insamlingar visat sig särskilt svåra att övervaka, ställts under kontroll. Möjligen hava liknande föreskrifter meddelats för andra orter, där ordningsstadgan för rikets städer gäller.

Ämbetet har vidare anfört att, i motsats till vad förhållandet vore i vårt land, insamlingsverksamhet i vissa främmande länder blivit närmare reglerad i allmänna författningar. I detta hänseende har ämbetet hänvisat till de bestämmelser, som finnas meddelade för Danmark, samt förklarat att genom dylika bestämmelser betydande garantier syntes kunna erhållas för att allmänhetens givmildhet icke missbrukades samtidigt som möjlighet vunnes att åvägabringa en viss planmässighet i fråga om insamlingsverksamheten.

Enligt de avsedda danska bestämmelserna, givna genom lag den 16 maj 1934, gäller följande. Offentliga insamlingar få, med vissa undantag, icke ske utan tillstånd av justitieministern, eller, i fråga om lokalt begränsade insamlingar, läns- eller polismyndigheter. En insamling anses såsom offentlig om inbjudan att lämna bidrag riktas till andra personer än sådana som äro personligen bekanta med inbjudarna eller stå i särskilt förhållande till den person eller institution till vilkens förmån insamlingen sker. Tillstånd till offentlig insamling må meddelas endast då insamlingen avser välgörande ändamål eller ändamål av allmänt intresse. Såsom villkor för tillstånd skall uppställas att kontroll anordnas över insamlingen och användningen av det insamlade beloppet. Undantagna från lagens tillämpning äro dels insamling till förmån för politiskt parti, därest ej insamlingen sker på gator eller i hus, dels insamling som företages av erkänt trossamfund i kyrkor eller kyrkliga lokaler eller vid möten av liknande slag. Vidare gälla särskilda föreskrifter

om vissa slag av insamlingar. Insamling genom skriftlig hänvändelse, som icke efterföljes av personlig inställelse för att hämta bidrag, får ske utan tillstånd men anmälan om insamlingen skall göras till polismyndighet och denna skall därvid ge erforderliga föreskrifter om kontroll. På liknande villkor får insamling ske genom tidningar och tidskrifter på initiativ eller med tillstyrkan av redaktionen, men vissa sådana insamlingar behöva ej anmälas till polismyndighet och äro alltså fria från kontrollföreskrifter. Det sistnämnda gäller insamlingar till förmån för allmänt kända, välgörande institutioner under förutsättning att bidragslistorna och institutionens kvitto offentliggöras i tidningen. Överträdelse av bestämmelserna straffas med böter.

Överståthållarämbetet hade i ärendet inhämtat yttrande av *polismästaren i Stockholm* huruvida omständigheterna gäve anledning till förslag till allmän författning för Sverige i huvudsaklig likhet med de danska bestämmelserna. Polismästaren åberopade härutinnan ett yttrande av t. f. kriminalpolisintendenten S. Möller, som anförde:

De fall av offentliga insamlingar, med vilka kriminalpolisen haft att taga befattning, hade i regel varit sådana där det utretts att bedrägeri förelegat. I andra fall hade misstanken om sådant brott varit mer eller mindre stark, exempelvis fall då medlen, som skulle komma de fattiga till godo, påstodes ha utdelats på gator till personer som förefallit vara behövande. Antagligen förekomme åtskilliga insamlingar av denna art, vilka icke komme till polisens kännedom. En bestämmelse, som bidroge att förhindra sådana insamlingar, vore tydligen av värde. Om tillstånd av polismyndighet bleve erforderligt, kunde allmänheten få tillförlitliga besked angående en insamling. Ehuru de brottsliga eller misstänkta insamlingarna naturligen utgjorde en mycket liten del av samtliga insamlingar, vore det tvivelsutan ett allmänt intresse att även övriga insamlingar ställdes under viss kontroll. Offentliga insamlingar borde tydligen icke vara tillåtna för tillgodoseendet av vad ändamål som helst och allmänheten syntes vara berättigad att fordra en betryggande kontroll över användningen av de insamlade medlen. Dessa synpunkter talade för anordnandet av offentlig tillsyn över insamlingar i huvudsaklig överensstämmelse med den danska lagen.

Sedermera har *överståthållarämbetet* i skrivelse den 23 juli 1940 ytterligare anført följande:

Den senaste tidens erfarenheter hava starkt bekräftat behovet av att insamlingsverksamheten ställes under kontroll. Överståthållarämbetet vill i sådant hänseende meddela, att det vid insamlingar medelst insamlingslistor i synnerligen stor utsträckning förekommer, att utlämnade listor icke återställas och att insamlingarnas arrangörer underlåta att införskaffa redovisning av de personer, som mottagit sådana listor. Vidare har inträffat, att överskott å en kontantinsamling för visst ändamål använts för att täcka bristen å senare arrangemang för ändamålet. Slutligen vill ämbetet påpeka, att försäljningar av skilda slag liksom festliga tillställningar ej sällan lämna ett i förhållande till omslutningen så ringa överskott, att allenast en obetydlig bråkdel av allmänhetens bidrag kommer det ideella intresset till godo.

Vad angår omfattningen av en lagstiftning rörande offentliga insamlingar anser ämbetet att under begreppet offentlig insamling bör hänföras all medelsanskaffning genom sammanskott, då insamlingens arrangörer vädja till allmänhetens givmildhet genom framhållande av insamlingens välgörande eller allmännyttiga ändamål. Huruvida allmänheten härvid erhåller någon va-

luta för sina bidrag, torde sakna betydelse. Såsom offentlig insamling bör sålunda även anses biljettförsäljning till nöjestillställning för allmännyttigt eller välgörande ändamål, bortauktionering av konst saker eller varor i enahanda syfte, försäljning av välgörenhetsmärken o. s. v.

I berättelsen till 1941 års riksdag ha *riksdagens revisorer* gjort följande uttalande:

Revisorerna hava icke kunnat undgå konstatera, att den fullständiga frånvaron av reglerande bestämmelser rörande såväl igångsättandet av insamlingar för olika humanitära och välgörande ändamål samt för i ordets vidsträckta bemärkelse samhällsgagnande åtgärder som även kontrollen på de insamlade medlens användning måste framstå såsom en betänklig brist. Det gäller här ofta att skydda synnerligen stora icke blott ekonomiska utan även rent samhälleliga värden, vilka måste anses förknippade med dessa frivilliga insamlingar. I syfte att råda bot för de missbruk av den fria insamlingsrätten, som onekligen emellanåt torde hava förekommit i vårt land — måhända främst genom stora avbrännningar till följd av mindre välbetänkt förvaltning av de insamlade medlen — anse sig revisorerna böra ifrågasätta, om icke, då fråga är om penninginsamlingar, vilka rikta sig till en större allmänhet och avse ändamål av mera allmän samhällelig betydelse, igångsättandet av sådan penninginsamling först borde få ske efter anmälan till statlig myndighet, vilken på grund av sådan anmälan skulle hava att pröva, huruvida kontroll över sådan insamling i det särskilda fallet vore påkallad och, om så ansåges erforderligt, skulle hava att utse kompetenta representanter för det allmänna till kontrollanter. På myndighetens prövning borde bero om, och i så fall i vilken form, redovisning för insamlingen skulle göras tillgänglig för allmänheten. Utan att vilja lämna några mera detaljerade anvisningar hur en dylik kontroll av större penninginsamlingar borde anordnas — ett spörsmål som otvivelaktigt förutsätter en omfattande och allsidig utredning — hava revisorerna likväl med hänsyn till denna frågas ur samhällelig synpunkt stora vikt velat därå fästa riksdagens uppmärksamhet.

Även några enskilda personer ha gjort framställningar om lagstiftning i ämnet.

Promemorian.

I förutnämnda promemoria framhölls, att frånvaron av bestämmelser om offentliga insamlingar obestriddigen vore en brist som borde avhjälpas. De möjligheter att utöva kontroll över dylika insamlingar som nu stode till buds vore nämligen mycket bristfälliga och hade tillkommit ur helt andra synpunkter.

Angående h u v u d s y f t e t med lagstiftning i ämnet uttalades i promemorian att det syntes böra vara att möjliggöra tillsyn över att insamlade medel komme till avsedd användning. I den mån en sådan kontroll kunde anordnas utan att den bleve betungande torde icke kunna anföras några invändningar däremot. Det vore emellertid att märka, att insamlingar förekomme i de mest olikartade former och för de mest skilda ändamål, alltifrån de insamlingar som närmade sig bettleriet till dem som avsåge att tillgodose intressen av största betydelse. Det torde vara en olöslig uppgift att anordna en tillfredsställande kontroll över medlens användning vid alla insamlingar,

och man vore fördenskull nödsakad att i viss utsträckning låta sig nöja med att möjlighet bereddes att öva kontroll däröver. Till en viss grad syntes alltså åt allmänheten böra överlämnas att själv bedöma, huruvida den ansåge att kontrollen över en i och för sig behjärtansvärd insamling vore tillfyllest för att insamlingen borde understödjas.

Beträffande sättet för utövningen av kontrollen syntes enligt promemorian frihet böra lämnas att anpassa den efter omständigheterna. I regel borde någon form av revision anordnas genom arrangörernas egen försorg. I andra fall kunde det vara tillfyllest eller lämpligare att revision skedde direkt av polismyndighet.

I promemorian erinrades att tillsyn över insamlingar även kunde tänkas med hänsyn till lämpligheten av deras organisation i övrigt och sannolikheten av ett gott resultat. I detta hänseende mötte än större svårigheter, och det syntes knappast lämpligt att anordna någon mera ingående övervakning i denna del. Klagomål borde väl få anföras hos offentlig myndighet, lämpligen polismyndigheten i orten, över att en insamling vore oekonomiskt organiserad och på den grund innebure missbruk av allmänhetens förtroende, men myndigheten syntes icke böra vara den som främst skulle tagas för huvudet, så snart missförhållanden i denna riktning yppades. Resultatet av en insamling kunde ju påverkas av en mängd faktorer, bl. a. intensiteten hos den reklam som ägde rum. En viss kontrollmöjlighet torde dock böra finnas i syfte att förekomma eller avhjälpa större missförhållanden. Om uppgiften inskränktes härtill, torde den icke överstiga polismyndighetens förmåga.

Vidare framhölls i promemorian att den tvekan som i nu nämnda hänseenden kunde råda angående omfattningen av kontrollen över insamlingar vore beroende av praktiska skäl. Den fråga som mötte närmast, nämligen huruvida kontroll borde anordnas även med hänsyn till insamlingens ändamål, vore av viss principiell betydelse. I vissa fall förefölle en sådan kontroll motiverad, i andra fall tedde den sig däremot betänkelig. Det vore ju tydligt, att det allmänna skulle t. ex. kunna motverka religiösa eller andra ideella rörelser genom att hindra att för ändamålet erforderliga medel anskaffades genom insamlingar. Att uppställa sådana hinder för ideella strävanden måste anses stå i strid med den åskådning som vill bevara och skydda församlings- och religionsfriheten liksom yttrandefriheten. Den försiktighet som på den grund vore påkallad syntes böra föranleda, att kontroll med hänsyn till en insamlings ändamål icke borde äga rum annat än i mycket begränsad omfattning och i huvudsak inskränkas till att motverka sådana fall, då en insamling ägde rum till främjande av ett för sedligheten sårande ändamål eller eljest kunde anses stå i strid mot god sed. Att möjlighet till ingripande funnes i denna utsträckning torde vara en oundviklig konsekvens av att insamlingar överhuvudtaget ställdes under kontroll av det allmänna, eftersom offentliga organ icke kunde medverka till att ur ekonomisk synpunkt kontrollera insamlingar som stode i strid mot den allmänna uppfattningen om vad som vore förenligt med god sed.

Vid promemorian fanns fogat ett från nu angivna utgångspunkter upprättat *utkast till förordning angående offentliga insamlingar*. Utkastet torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom *bilaga A*.

I 1 § av utkastet upptogs såsom inledande bestämmelse förbud mot att utan tillstånd av Kungl. Maj:t anordna offentlig insamling i andra fall än som stadgades i förordningen. Någon skillnad gjordes ej mellan insamling av penningar och insamling av varor, men i promemorian anmärktes att den förra formen vore av större praktisk betydelse. Att möjlighet städse borde finnas för Kungl. Maj:t att meddela tillstånd syntes lämpligt särskilt i sådana fall, då insamlingen rörde hela landet.

I 1 § meddelades vidare föreskrifter om innebörden av uttrycket offentlig insamling. Härmed skulle förstås insamling, som skedde genom hänvändelse till allmänheten, vare sig å allmän plats eller genom upprop eller listor eller genom personliga besök eller på annat därmed jämförligt sätt. Med avseende härå anfördes i promemorian:

Insamlingar kunna äga rum dels inom en mera begränsad krets och dels genom hänvändelse till allmänheten. Det torde icke komma i fråga att här meddela bestämmelser angående insamlingar av helt privat natur, även om sådana insamlingar kunna röra sig om mycket stora värden. I denna del torde bestämmelserna om straff för bedrägeri och förskingring få anses tillfyllest. Ett annat är förhållandet med insamlingar som vända sig till allmänheten. Med avseende å dem saknas i regel helt den kontroll från givarens sida som ofta till en viss grad finnes vid privata insamlingar och som härrör av personlig bekantskap eller annan förbindelse med den andra parten.

Gränsen mellan privata och offentliga insamlingar kan vara föremål för delade meningar. Till privata torde städse kunna hänföras sådana som allenast vända sig till den personliga bekantskapskretsen. Men härvid torde man icke kunna stanna. I den av överståthållarämbetet åberopade danska lagen i ämnet har undantag också gjorts för insamlingar, som ha särskild anknytning till de personer eller institutioner, till vilkas förmån insamlingen äger rum. Det har icke synts lämpligt att på detta speciella område försöka att i författningstext bestämma vad som skall förstås med allmänheten. Att under hänvändelse till allmänheten icke faller en vädjan t. ex. av en förenings styrelse till medlemmarna i föreningen torde emellertid utan stadgande vara tydligt. Men även andra fall kunna förekomma, då hänvändelsen kan sägas rikta sig allenast till en bestämt avgränsad krets av personer. Att tvekan i särskilda fall uppkommer kan, även om en särskild bestämmelse meddelas, knappast undgås, när det gäller att draga gränsen för vad som skall anses höra offentligheten till. Det må erinras om de kända svårigheterna att tillfredsställande fastslå vad som skall anses vara offentlig tillställning.

För att i författningstexten något belysa begreppet offentlig insamling har det synts påkallat att angiva vissa yttre former som kunna anses karakteristiska. Med allmän plats förstås givetvis ej blott gata, torg eller annan dylik plats utomhus utan även lokal inomhus, till vilken allmänheten har tillträde.

Slutligen upptog 1 § även vissa undantag från förordningens tillämpning, nämligen dels insamling som anordnas av politiskt parti till förmån för partiets verksamhet dels ock insamling som äger rum för religiöst eller väl-

görande ändamål i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning. I promemorian framhölls att dessa bestämmelser nära anslöte sig till den danska lagen. För att undantaget beträffande politiskt parti icke skulle missbrukas, hade dock bestämmelsen ansetts böra begränsas till insamling som ägde rum för att stödja partiets verksamhet. Vidare erinrades i promemorian att särskilda bestämmelser om kollektor inom svenska kyrkan meddelats genom kungörelse den 12 oktober 1917 (nr 686).

I detta sammanhang må anmärkas, att vissa fall, då tvekan ansågs kunna råda, huruvida »insamling» föreligger eller ej, behandlades i 8 § av utkastet. För dessa bestämmelser lämnas redogörelse i det följande.

Stadgandena i utkastets 2 och 3 §§ avsågo några av de vanligaste formerna för insamling. I promemorian erinrades att de dagliga *tidningarna* ofta välvilligt anordnade insamlingar för olika ändamål. En bruklig form för redovisning i dessa fall vore, att givarnas namn och gåvornas belopp offentliggjordes i tidningen. Denna form för insamling syntes alltjämt kunna få tillämpas utan vare sig förhandsanmälan eller särskilt tillstånd. Stadgande härom upptogs i 2 § och innehöll att redaktionen för tidning eller tidskrift, som utkomme minst en gång i månaden, finge anordna offentlig insamling, såframt redovisning omedelbart lämnades i tidningen eller tidskriften. Vidare stadgades i 2 § att offentlig insamling även eljest finge äga rum till förmån för välgörande, kulturell eller allmännyttig *institution av stadigvarande natur*, såframt den skedde med institutionens godkännande. Rörande sistnämnda bestämmelse anfördes i promemorian:

Ett särskilt problem erbjuda insamlingar till förmån för stadigvarande institutioner. Det torde i många fall framstå såsom naturligt att erforderliga medel må insamlas till förmån för en viss institutions verksamhet utan iakttagande av några särskilda formföreskrifter, t. ex. av frälsningsarmén, vanliga välgörande föreningar, hemslöjdsföreningar, hemvärnsföreningar m. fl. I dessa fall vädjas icke till en mer eller mindre obetänksam givmildhet på samma sätt som vid tillfälliga anledningar, då ofta rätt betydande gåvor äga rum utan att givaren har någon uppfattning om vilken kontroll som utövas över att medlen komma till avsedd användning. Den omständigheten att en institution av nämnda art är stadigvarande synes i regel kunna vara nog för att den skall äga att vädja till allmänheten för understöd. Anmälan till polismyndighet skulle i sådana fall knappast vara till någon nytta, och ett eventuellt tillståndskrav synes icke tillräckligt grundat. En annan sak är, att insamling t. ex. å gata kan vara mindre lämplig ur ordningssynpunkt. Ingripande häremot bör emellertid i så fall ske med stöd av ordningsstadgan för rikets städer. Vidare må framhållas, att om ett ingripande mot verksamheten såsom sådan är påkallat, detta bör taga andra former än förbud mot insamling från allmänheten.

Det är av viss betydelse, att den frihet att anordna insamlingar som här avses icke får en alltför omfattande innebörd. Om den inskränkes till anordnandet av insamling till förmån för välgörande, kulturell eller allmännyttig institution av stadigvarande natur, torde något berättigat intresse ej trädas för när. Väl kunde övervägas att därjämte nämna vetenskaplig institution, men detta fall torde i detta sammanhang vara föga praktiskt i den mån det icke täckes av begreppen »kulturell» och »allmännyttig» institution.

I 3 § av utkastet behandlades sådana insamlingar som bruka anordnas i samband med *offentliga tillställningar*. Enligt bestämmelse däri finge insamling anordnas utan tillstånd i samband med offentlig nöjeställning eller tillställning till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål, dock endast inom område som vore avsett för tillställningen. Om motiven för denna bestämmelse anfördes i promemorian:

Åtminstone under mindre allvarliga tider är det brukligt, att nöjeställningar anordnas för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Det synes knappast påkallat att försöka hindra denna form av insamling, även om det ekonomiska resultatet ofta ej står i proportion till omkostnaderna. Dylika tillställningar ingå såsom ett oftast oskyldigt inslag i nöjeslivet på orten, ej sällan högt uppskattat. Att förbjuda dem, därför att det ekonomiska resultatet ofta är dåligt, skulle sannolikt i allmänhet ej leda till annat än att liknande tillställningar anordnas utan syfte att överlämna någon behållning till välgörande eller därmed jämförligt ändamål. Möjligen kunde ifrågasättas att stadga skyldighet att göra anmälan om tilltänkt insamling i förväg hos polismyndigheten, t. ex. i samband med sådan anmälan om tillställningen eller ansökan om tillstånd därtill som skall göras enligt 13 § ordningsstadgan; en dylik föreskrift skulle nära ansluta till vad som stadgas i lotteriförordningen. Tillräckliga skäl att meddela en föreskrift av denna innebörd synas dock icke föreligga. Dessa insamlingar torde icke vara av större ekonomisk betydelse, och det synes för allmänheten kunna verka överraskande, att arrangörerna, om ej anmälan gjorts, skola vara förhindrade att förbättra resultatet av tillställningen genom att vädja till de närvarande att skänka bidrag utöver inträdesavgift. Man kunde väl ifrågasätta att inskränka rätten att vid tillställningen anordna insamling till att gälla insamling som avser att främja ändamålet med tillställningen. En sådan inskränkning torde dock vara tämligen onödig. Efter mönster av ett speciellt stadgande i lotteriförordningen har emellertid ansetts böra föreskrivas, att insamling som nu nämnts må äga rum allenast inom område som är avsett för tillställningen.

Vid enklare nöjeställningar förekommer även att insamling göres bland publiken till förmån för uppträdande eller andra medverkande. Att ingripa häremot har icke synts påkallat.

Med hänsyn till det anförda torde insamling böra få anordnas vid alla offentliga och eljest tillåtna nöjeställningar. De olägenheter som kunna följa av en sådan frihet förefalla icke att vara så betydande. Vad nu sagts om nöjeställning synes böra gälla även annan tillställning för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål.

Såsom 4 § upptogs i utkastet stadgande, att polismyndigheten ägde meddela erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter för sådana insamlingar, som avsåges i 2 och 3 §§. I promemorian framhölls att, ehuru mot stadgandet kunde anmärkas att det icke sörjts för att polismyndigheten alltid i förväg erhöle kännedom om insamlingen, stadgandet det oaktat syntes vara av värde, enär polismyndigheten därigenom, särskilt då en insamling toge större omfattning eller bedreves med mer eller mindre livlig reklam, dock finge tillfälle att vid behov ingripa.

Enligt 5 § skulle annan offentlig insamling än förut i förordningen sagts få anordnas allenast såframt tillstånd till insamlingen meddelats av polismyndighet. I överensstämmelse med de huvudsynpunkter som lagts till grund för förordningen stadgades i utkastet, att tillstånd ej finge vägras utan syn-

nerliga skäl, såsom då omkostnaderna för insamlingen funnes oskäligt stora eller om insamlingen skulle strida mot god sed. Det påpekades i promemorian att såsom anledning att vägra tillstånd enligt denna bestämmelse kunde åberopas, att den som ville anordna insamlingen vore mindre välkänd. I ansökningen skulle uppgift lämnas om syftet med insamlingen, sättet för dess anordnande och den kontroll som vore avsedd att äga rum. Vidare anmärktes i promemorian att under denna paragraf komme bl. a. att falla alla offentliga insamlingar som organiserades genom annonser i tidningarna, genom marknadståg å gatorna o. d., genom flygblad eller genom personliga besök, i den mån de icke uttryckligen legaliserats i de föregående paragraferna.

Meddelades tillstånd enligt 5 §, skulle polismyndigheten tillika fastställa erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter.

Enligt 6 § skulle polismyndighet äga förbjuda offentlig insamling som avsågs i 2 eller 3 § eller återkalla tillstånd som meddelats enligt 5 §, om givna kontroll- eller ordningsföreskrifter ej iakttoges eller om insamlade medel ej användes för uppgivet ändamål eller insamlingen eljest innefattade missbruk av allmänhetens förtroende eller om insamlingen funnes strida mot god sed. Angående dessa bestämmelser anfördes i promemorian:

Sedan en insamling börjat eller medan arrangemangen äro i gång, kan det visa sig, att den är sådan att ingripande däremot måste komma till stånd. Den frihet som medgivits genom 2 och 3 §§, liksom tillstånd vilket meddelats enligt 5 §, kan ju missbrukas.

Då skälet till att skyldighet att inhämta tillstånd icke stadgats i de fall som avses i 2 och 3 §§ främst är, att det praktiska behovet därav icke framträtt med tillräcklig styrka, torde hinder icke möta, att om i det särskilda fallet visar sig att detta antagande är oriktigt, låta polismyndighet förbjuda insamlingen i fråga. Sådant förbud skall kunna meddelas, om av myndigheten givna kontroll- eller ordningsföreskrifter ej iakttagas. Vidare bör förbud kunna meddelas, om insamlade medel ej användas för uppgivet ändamål eller om insamlingen eljest innefattar missbruk av allmänhetens förtroende, t. ex. om någon försåtlig beteckning använts som är ägnad att ingiva en felaktig uppfattning om insamlingen eller om arrangörerna uttaga gottgörelse, då detta icke kan anses vara förutsatt. I analogi med stadgandet i 5 § bör slutligen förbud kunna meddelas, om insamlingen finnes strida mot god sed. Något hinder mot att ingripa på detta sätt mot insamling, som sker genom upprop eller annons i tryckt skrift, torde ej finnas.

Har tillstånd enligt 5 § meddelats, må tillståndet enligt 6 § återkallas under samma förutsättningar som nu förordats beträffande meddelande av förbud mot insamling, för vilken tillstånd ej erfordras.

Under 7 § upptogs ett kompletterande stadgande, enligt vilket envar som anordnade offentlig insamling skulle vara pliktig att på begäran av polismyndigheten avgiva redovisning till myndigheten över insamlingen och användningen av behållningen.

Under 8 § behandlades, såsom förut nämnts, vissa gränsfall, då tvekan ansågs kunna råda huruvida »insamling» föreligger eller ej. I paragrafen stadgades, att till insamling icke skulle hänföras upptagande av avgift för medlemskap i förening eller avgift för inträde till sammankomst eller annan till-

ställning. Om för allmänheten uppgivits att behållningen av tillställning skulle användas för visst ändamål, skulle dock bestämmelsen i 7 § äga motsvarande tillämpning å alla inkomster av tillställningen. Om dessa frågor uttalades i promemorian:

Under insamling kan hänföras åtskilligt som dock i dagligt tal icke brukar räknas dit. Utan vidare torde vara tydligt att i detta sammanhang ej åsyftas den insamling av penningar som äger rum t. ex. genom upptagande av avgifter till en vanlig biograf- eller teaterföreställning, som ej anordnas för något särskilt ändamål, eller genom vanlig affärsverksamhet. Ett gränssfall som kan bedömas på olika sätt uppkommer, då t. ex. en välgörande förening anskaffar medel genom att värva medlemmar som genom sina medlemsavgifter understödja föreningen. Denna medelanskaffning torde redan nu i regel försiggå under jämförelsevis noggrant kontrollerade former, och ingripande mot föreningsväsendet har icke syntts lämpligt. Av allmänna språkbruket torde följa, att lotteri ej räknas till insamling varom nu är fråga, ej heller bettleri.

Mera tveksam är frågan, i vad mån ingripande bör ske mot upptagande av inträdesavgifter till sammankomster, konserter och teater- eller andra föreställningar som äga rum för att gynna visst uppgivet ändamål. Här möta åtskilliga ganska olikartade fall. Emellanåt skall t. ex. behållningen endast delvis tillfalla det angivna ändamålet; i vissa fall skall behållningen helt oegennyttigt gå till utomstående, i andra fall skall den gå såsom ett slags lön till viss person vid företaget, t. ex. vid recettkonserter, i andra fall åter skall den användas helt egoistiskt av arrangörerna själva, t. ex. för en skolresa e. d. Ofta uppsöker allmänheten dylika sammankomster eller nöjeställningar helt eller väsentligen av intresse för vad som bjuds. Naturligtvis medverkar dock i viss utsträckning, att den besökande vill understödja ändamålet med tillställningen. I förra fallet föreligger ej anledning att kontrollera tillställningen mer än eljest, i senare fallet däremot kan allmänheten sägas ha intresse av att kontroll utövas. Att skilja mellan olika fall av denna art är emellertid ogörligt. Tillfälle till kontroll torde därför böra beredas i fråga om alla sammankomster och tillställningar, då för allmänheten uppgivits att behållningen av tillställningen skall användas för visst ändamål. Kontrollen bör gälla alla inkomster av tillställningen, sålunda bl. a. även inkomst av försäljning av olika varor o. d. Det torde vara lämpligt att i detta hänseende stadga att polismyndigheten äger fordra redovisning enligt vad i 7 § sägs. Någon särskild förhandsprövning för rätt att anordna tillställningen har däremot ej ansetts böra införas. Skälen härför ha angivits i det föregående. Redan skyldigheten att avgiva redovisning torde i hög grad motverka tillställningar som anordnas på ett mindre välbetänt sätt.

Enligt 9 § skulle med polismyndighet i förordningen förstås för Stockholm överståthållarämbetet, för annan stad, där poliskammare funnes, denna, för övriga städer magistrat eller stadsstyrelse eller, där magistrat eller stadsstyrelse ej funnes, kommunalborgmästare och för landet polischefen i orten.

I 10 § meddelades straffbestämmelser. Dessa avsågo dels den som anordnade offentlig insamling utan tillstånd av polismyndigheten, där sådant tillstånd enligt förordningen erfordrades, dels ock den som åsidosatte meddelade kontroll- eller ordningsföreskrifter eller anordnade eller fortsatte insamling i strid mot polismyndighets beslut enligt 6 §. Straffet utgjordes av dagsböter.

Den som anordnat offentlig insamling skulle enligt 11 § kunna av domstol

på talan av allmän åklagare vid vite tillhållas att avgiva redovisning i överensstämmelse med 7 §.

Vissa förverkandebestämmelser upptogos i 12 §. Vad som insamlats utan föregående tillstånd, där sådant erfordrades, eller i strid mot beslut av polismyndigheten enligt 6 § kunde efter ty provades skäligen dömas förverkat till kronan. Om så funnes lämpligt, kunde dock i stället meddelas föreskrift, att egendomen skulle användas för visst välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller återställas till givarna. I promemorian anmärktes, att olovligen insamlade medel torde kunna tagas i beslag enligt lagen om vissa tvångsmedel i brottmål. Någon särskild bestämmelse härom hade sålunda icke ansetts erforderlig. Vidare uttalades, att om ändamålet med insamling, som anordnats utan tillstånd eller i strid mot polismyndighets förbud, vore behjärtansvärt, borde förverkande av olovligen insamlade medel icke komma i fråga utan myndighets befattning med medlen inskränkas till kontroll av att de komme till avsett ändamål.

Slutligen meddelades i 13 och 14 §§ vissa forumregler samt föreskrift att böter och viten skulle tillfalla kronan.

Yttrandena över promemorian.

Behovet av en lagstiftning och huvudgrunderna för en sådan. I flertalet yttranden vitsordas behovet av lagstiftning rörande kontroll över offentliga insamlingar. Det i promemorian framlagda förslaget har därvid i några yttranden i huvudsak tillstyrkts. I andra yttranden framhållas de svårigheter som möta en lagstiftning i ämnet med hänsyn till önskemålen att icke lägga onödiga hinder i vägen för behjärtansvärda insamlingar och att tydligt avgränsa lagstiftningsområdet och giva erforderlig fasthet åt de använda begreppsbestämningarna. Av sådana skäl framställas i en del fall önskemål om en mer eller mindre fullständig omarbetning av förslaget. I några yttranden avstyrkes detta av dylika orsaker eller därför att behovet av kontroll icke anses vara tillräckligt starkt för att uppväga olägenheterna. Ett par yttranden innehålla däremot krav på en strängare kontroll än förslaget innebär.

Socialstyrelsen ansluter sig i princip till förslaget om en lagstiftning i syfte att genomföra en offentlig reglering och kontroll i olika avseenden över offentliga insamlingar. I yttrandet framhålles att erfarenheten visat, att den fria insamlingsrätten icke sällan missbrukades. Allmänhetens givmildhet och offervilja toges ofta nog i anspråk med stöd av bedrägliga eller eljest oriktiga uppgifter om insamlingarnas ändamål, och tillsynen över de insamlade medlens användning syntes i åtskilliga fall lämna mycket övrigt att önska. Dessutom förekomme det i betydande omfattning, att offentliga insamlingar organiserades på ett otillfredsställande sätt samt belastades med opropor­tionerligt höga administrationskostnader. Den bidragsgivande allmänheten hade med hänsyn till nu angivna omständigheter rätt att påyrka en mera tillfredsställande ordning på ifrågavarande område.

I fråga om anordnandet av kontroll och de olägenheter som kunna vara förenade därmed anför socialstyrelsen:

Vid införandet av kontroll från det allmännas sida över de offentliga insamlingarna är det av synnerlig vikt att icke genom alltför rigorösa och omständliga övervakningsbestämmelser onödigtvis försvåra anordnandet av sådana insamlingar och därigenom måhända lägga en hämsko på den betydande medelsanskaffning till olika samhällsnyttiga ändamål, som genom mångahanda slags initiativ sker insamlingsvägen. De intresserade enskilda krafter, som arbeta i dylikt syfte, böra framför allt icke hindras i sin verksamhet genom ett tyngande och tidsödande tillståndsförfarande. Det allmänna bör därför i sin strävan att förhindra missbruk av den fria insamlingsrätten icke kringgärda denna rätt med så restriktiva bestämmelser, att ett berättigat utnyttjande därav försvåras. I ett stort antal fall avse insamlingar välgörande eller dylika ändamål, där ofta snabb hjälp är av nöden och där alltså ett tidskrävande ansökningsförfarande hos offentlig myndighet kanske skulle kunna äventyra insamlingens syfte.

Enligt socialstyrelsens mening tillgodosåge det föreliggande förslaget på ett i det stora hela tillfredsställande sätt behovet av erforderlig kontroll över insamlingarna utan att dock klavbinda sådan verksamhet genom tyngande och hindersamma föreskrifter, som kunde vålla onödig försening vid insamlingars igångsättande.

Från *överståthållarämbetets* sida framställas erinringar mot särskilda bestämmelser i utkastet. Främst avse erinringarna de undantag från kravet på tillstånd som uppställdes. I samband med dessa erinringar, som ytterligare skola behandlas i fortsättningen, gör ämbetet vissa uttalanden, som böra återgivnas i detta sammanhang, om ändamålet med och behovet av kontrollföreskrifter. På tal om friheten att utan tillstånd anordna insamling till förmån för institutioner av stadigvarande natur anför ämbetet, att dess erfarenhet av olika institutioners insamlingar gåve vid handen, att dessa insamlingar många gånger icke bedreves med den skicklighet och det omdöme, som skäligen kunde fordras. Erfarenheten hade för ämbetet gjort uppenbart, att det ingalunda kunde anses överflödigt att polismyndigheten regelmässigt finge tillfälle att på förhand granska planerna för ifrågavarande institutioners insamlingar vad anginge såväl sättet för anordnandet som de däri medverkandes personliga förhållanden. En sådan anordning skulle otvivelaktigt bli till fördel för institutionerna själva, då den vore ägnad stärka allmänhetens förtroende och därigenom bidra till förbättrade resultat av deras insamlingar. Givetvis åsyftade icke ämbetet, att polismyndigheten skulle verkställa någon detaljgranskning av insamlingsplanerna, utan polismyndigheten skulle i huvudsak endast hava att tillse, att institutionerna icke engagerade sig för några olämpliga insamlingsformer, en uppgift, för vilken polismyndigheten på grund av sin erfarenhet av olika avarter av insamlingsverksamhet syntes väl lämpad.

I fråga om den föreslagna rättigheten att utan tillstånd anordna insamlingar i samband med vissa offentliga tillställningar anför *överståthållarämbetet*:

I sin skrivelse av den 23 juli 1940 påpekade ämbetet, att ifrågavarande tillställningar ävensom i samband därmed anordnade insamlingar ej sällan lämnade ett i förhållande till omslutningen så ringa överskott, att allenast en obetydlig bråkdel av allmänhetens bidrag kom det intresse tillgodo, för vilket tillställningen respektive insamlingen anordnats. Överståthållarämbetet, som i samband med frågan om restitution av nöjesskatt tagit del av det ekonomiska resultatet av olika tillställningar för välgörande eller liknande ändamål, anser sig i detta sammanhang böra meddela, att av sammanlagt 100 tillställningar inom Stockholm, för vilka restitution av nöjesskatt söktes under år 1940, icke mindre än 16 lämnat underskott eller behållning, understigande 12 % av intäkterna. Bruttoinkomsten för dessa 16 tillställningar belöpte sig till 32,118 kronor, medan utgifterna uppgingo till 34,158 kronor. I allmänhet torde det otillfredsställande resultatet hava berott på arrangörernas oerfarenhet att anordna nöjestillställningar. I en del fall kan man emellertid konstatera, att gager och arvoden till arrangörerna intagit en mycket betydande plats på utgiftssidan. Vad vidare angår insamlingarna i samband med nöjestillställningar, har ämbetet den bestämda uppfattningen, att arrangörernas egen kontroll över de härvid inflytande inkomsterna ofta är otillfredsställande.

Sedermera har överståthållarämbetet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 november 1941 ytterligare anfört följande:

De påpekanden, vilka ämbetet tidigare gjort rörande missförhållandena vid listinsamlingar och vid insamlingar genom upptagande av avgift till offentliga tillställningar, äga fortfarande sin giltighet. I samband med frågan om insamlingar genom avgift till offentliga tillställningar vill ämbetet fästa uppmärksamheten på en del andra insamlingar mot valuta, huvudsakligen insamlingar genom försäljning av böcker och andra tryckalster. I dessa fall stimuleras allmänhetens köpintresse genom uppgiften att behållningen av försäljningen skall användas i något välgörande eller allmännyttigt syfte. I ett flertal fall har det emellertid visat sig, att ingenting eller endast en obetydlig del av bruttointäkterna av försäljningen kommit det uppgivna ändamålet till godo.

Såsom ämbetet förut antytt, brister det även i fråga om planmässigheten vid insamlingarnas anordnande. Det har sålunda vid ett par riksinsamlingar förekommit, att en så elementär faktor som insamlingsbehovet icke blivit närmare undersökt av arrangörerna, innan insamlingen sattes igång. Följden härav blev ett betydande medelsöverskott, vilket ju innebär, att allmänhetens givmildhet onödigtvis tagits i anspråk.

Behovet av kontroll över de i insamlingarna medverkande gör sig även gällande med alltmera ökad styrka. Nyligen har det sålunda bragts till offentligheten, att vissa personer yrkesmässigt åtaga sig anordnande av insamlingar för välgörande och allmännyttiga ändamål och därvid såsom provision uppburit 30 à 40 % å de insamlade beloppen. Det torde vara uppenbart, att denna art av insamlingar, där en så dryg del av allmänhetens bidrag förbrukas till täckande av insamlingskostnaden, icke skulle få fortsättas, därest anordnande av insamlingar vore beroende av offentlig myndighets tillstånd. I anslutning till vad ämbetet i sitt utlåtande över promemorian invänt mot förslaget om att vissa institutioner av stadigvarande natur fritt skulle få anordna insamlingar, synes det vara av intresse framhålla, att det huvudsakligen varit dylika institutioner, som anlitat den nu berörda yrkesmässiga insamlingsverksamheten för tillgodoseende av sina medelsbehov.

I viss mån belysande för huru förhållandena på de offentliga insamlingarnas område kunna urarta till följd av bristen på kontroll anser ämbetet

vara, att numera en del personer, som av polisen äro kända för oredlighet, även ägna sig åt här avsedd insamlingsverksamhet. Ämbetet har i sådant hänseende erfarit, att vid en nyligen igångsatt insamling för viss hjälpverksamhet planläggningen och skötseln anförtratts en person, som fyra gånger undergått straffarbete, nämligen för stöld, inbrottsstöld, bedrägeri och förskingring samt förfalskning, varjämte han därutöver vid 9 olika tillfällen varit hörd av kriminalpolisen i Stockholm såsom misstänkt för olika brott, bland annat för bedrägeri och utpressning. Vidare har såsom ledare av eller eljest mera aktiv medhjälpare i en del andra, jämförelsevis omfattande insamlingar, fungerat en person, vilken undergått långvarigt straffarbete för bedrägeri och förfalskning och som varit hörd av polismyndigheten i Stockholm sammanlagt 18 gånger såsom misstänkt för bedrägeri, förskingring, ocker m. m.

Nu berörda förhållanden torde klart giva vid handen, att genom offentliga insamlingar för välgörande och allmännyttiga ändamål allmänhetens givmildhet i icke ringa utsträckning missbrukas eller onödigt utnyttjas. Enligt ämbetets mening måste det i sådant fall åligga det allmänna att ingripa för att åvägabringa reglering och kontroll. Särskilt skarpt framstår bristen på lagbestämmelser, när man betänker, huru ingående ett så närliggande område som lotteriernas blivit reglerat. Medan nu för anordnande av ett lotteri med mer än 1,000 kronors omslutning länsstyrelsens tillstånd fordras och för anordnande av ett obetydligt amerikanskt lotteri på exempelvis 50 kronor anmälan till polismyndigheten i orten skall ske, kan en riksinsamling på miljontals kronor igångsättas utan vare sig anmälan eller tillstånd från offentlig myndighet och utan någon garanti för efterföljande kontroll. Ämbetet anser sig även böra framhålla, att det ligger en viss fara i att frånvaron av kontroll över insamlingarna småningom skall medföra ett omslag i allmänhetens välvilliga inställning till desamma, till allvarligt men för sådana behjärtansvärda ändamål, vilka helt eller till stor del måste tillgodoses genom allmänhetens offervilja.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till yrkandena om en viss kontroll över insamlingsväsendet samt finner förslaget i huvudsak kunna godtagas. Även *länsstyrelserna i Malmöhus* samt *Göteborgs och Bohus län* uttala sin anslutning till kravet på kontroll över insamlingar. Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller olämpligheten av att vilken som helst person eller organisation ägde rätt att utan vidare indraga medel från allmänheten utan motprestation eller med en motprestation som gjordes särskilt lokande genom att överskottet förklarades skola användas till visst ur allmänhetens synpunkt behjärtansvärt ändamål. En kontroll genom det allmänna av offentliga insamlingar borde å ena sidan vara så omfattande som möjligt och således icke vara avhängig av formen för insamlingen men å andra sidan icke gå längre än som kunde motiveras av kontrollbehovet. Det finge sålunda anses principiellt riktigast att å ena sidan under kontrollen hänföra även sådana insamlingar, där motprestation lämnades, medan å andra sidan från kontroll undantoges de fall, då insamlingen med hänsyn till dess ändamål icke ägde allmänligt intresse.

I ett av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län insänt yttrande från *polis-kammaren i Göteborg* förklaras att det med hänsyn till den på senare tid ökade förekomsten av insamlingar för olika ändamål vore ett allmänt ut-

brett önskemål att en effektiv kontroll över insamlingarna måtte komma till stånd. Anledningen till detta allmänna önskemål torde vara att söka i det missbruk av allmänhetens välvilliga inställning till de behjärtansvärda ändamålen för insamlingarna som förekommit.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ej något att erinra mot förslaget. *Länsstyrelsen i Hallands län* ansluter sig till ett av länsstyrelsen insänt yttrande av *poliskammaren i Halmstad*, som finner förslaget innefatta en synnerligen önskvärd reglering av hithörande spörsmål och i huvudsak ej har något att erinra mot förslaget. Med instämmande av länsstyrelsen gör emellertid poliskammaren erinringar angående förslagets innebörd beträffande vissa insamlingar genom tidskrifter samt anför härom:

Det inträffar ofta, att personer utgiva en publikation, som åsättes en titel, varigenom man anser sig på ett särskilt sätt kunna vädja till den godhjärtade allmänheten. Det angives jämväl att behållningen skall gå till visst välgörande ändamål. Därigenom erhåller publikationen en spridning vida utöver vad som skulle varit fallet, därest ej något socialt ändamål hade angivits såsom dess syfte. Publikationens innehåll är vanligen i förhållande till det åsatta priset ganska undermåligt, varför den köpande allmänheten får betala ett med hänsyn till publikationens värde mycket för högt pris. Detta arrangemang har använts i icke alltför sällsynta fall för att förskaffa utgivaren av publikationen en inkomst utan att det ändamål, varför publikationen angivits hava tillkommit, på något sätt blir tillgodosett. Hela inkomsten åtgår sålunda till att täcka »omkostnaderna» för publikationen. Därest lagförslaget ej skulle omfatta dylika slag av insamlingar, skulle möjligheterna att inskrida begränsas till de fall, där polismyndigheten kan påvisa, att något direkt brott såsom bedrägeri föreligger.

Polismästaren i Uppsala tillstyrker förslaget samt anför beträffande behovet av lagstiftning:

Inträffade händelser från min egen erfarenhet visa, att frånvaron av bestämmelser om offentliga insamlingar utgör en brist i lagstiftningen. Offentliga insamlingar ha blivit en allt mer vanlig väg för enskilda, föreningar och sammanslutningar att vädja till allmänhetens givmildhet, och därmed har möjligheterna för mindre nogräknade element att vilseleda en lättrogen allmänhet ökat. Säkerligen i känslan av att utåt behöva en viss auktorisation för en insamling, inträffar icke sällan, att i ansökningar om tillstånd till offentliga tillställningar av olika slag eller i anmälningar om dylika inryckes begäran att få företaga penninginsamling. För dessa insamlingar, vilka hänföra sig till ett fullt lojalt syfte, skulle det vara till enbart fördel med reglerande bestämmelser. Samtidigt skulle myndigheterna beredas tillfälle att förhindra avarter av insamlingar och kanske på ett tidigare stadium stoppa sådana, som anordnas i rent bedrägligt syfte.

Svenska arbetsgivareföreningen meddelar att föreningen ej hade något att erinra mot en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med utkastet. Särskilt under nu rådande ekonomiska förhållanden vore det enligt föreningens mening önskvärt att de talrikt förekommande insamlingar, som vädjade till allmänhetens välvilja, underkastades något slag av redovisning. *Landsorganisationen* anser likaledes att den betydande omfattning den offentliga insamlingsverksamheten erhållit under senare år i och för sig utgjorde en anledning att ställa densamma under samhällelig kontroll, och gjorda erfa-

renheter hade bekräftat behovet av en sådan ordning. I fråga om svårigheterna att åstadkomma en lämplig reglering anför landsorganisationen:

Om man sålunda i princip måste ansluta sig till tanken på en rättslig reglering av här ifrågavarande verksamhet, så kan man å andra sidan icke undgå att beakta de praktiska svårigheter, med vilka en sådan reglering nödvändigt är förknippad, särskilt i fråga om avgränsningen mellan tillståndsfria och tillståndskrävande insamlingar. Svårigheten hänför sig till den obestämda och oklara karaktären av vissa av de begrepp, varmed en lagstiftning på området måste röra sig. I fråga om själva begreppet »offentlig insamling» uppstå sålunda svårigheter såväl i fråga om gränsdragningen mellan offentlig och privat som i fråga om bestämningen av vad som över huvud skall vara att hänföra till insamling. Detsamma gäller sådana begrepp som »välgörande», »kulturell», »allmännyttig», »institution av stadigvarande natur» o. s. v. Det är tydligt att denna oklarhet kan medföra tolkningssvårigheter och oenhetlighet i lagens tillämpning.

Svenska tidningsutgivareföreningen finner förslaget välbetänkt. *Svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet* hälsar med livlig tillfredsställelse, att förslag nu framkommit till bestämmelser, vilkas genomförande skulle innebära åstadkommandet av en välbehövlig kontroll över insamlingar av olika slag. Såväl då det gällde syftet med den föreslagna lagstiftningen i ämnet som sättet för erforderlig kontrollens anordnande, kunde förbundet i stort sett godtaga vad i promemorian föreslagits. *Metodistkyrkan* uttrycker sitt oreserverade gillande av förslagets syfte och finner utkastets bestämmelser i stort sett välbetänkta. I yttrandet framhålles att det icke kunde förnekas, att det förekommit fall, då den nuvarande, i stort sett okontrollerade friheten på detta område missbrukats. Allt som utan att skada legitima och lovvärda intressen kunde göras för att bereda den bidragsgivande allmänheten ökad trygghet och visshet om att lämnade bidrag verkligen obeskurna komme avsedda ändamål till godo, vore därför att hälsa med tillfredsställelse. *Sällskapet svenska baptistmissionen* understryker ävenledes behovet av kontroll och anser icke några invändningar kunna göras om genom kontroll rådande missförhållanden kunde avhjälpas utan att kontrollen bleve hinderlig eller betungande för de organ och institutioner, som på fullt lojalt och kontrollerat sätt företoge insamlingar för sitt arbete.

Frälsningsarmén finner det vara oomtvistligt, att åtgärder för kontroll över offentliga insamlingar kunde vara erforderliga, samt förklarar sig ej hava anledning till några principiella invändningar, allrahelst som förslaget icke avsåge att kringskära de religiösa samfundens och organisationernas av ålder erkända rätt att anordna insamlingar utan fastmer att befordra god ordning och förhindra missbruk.

Överstyrelsen för Svenska röda korset och *Allmänna svenska prästföreningen* intaga en mera kritisk hållning till förslaget. Överstyrelsen framhåller dock, att varje institution, som behövde vädja till allmänhetens hjälp, hade intresse av att insamlingsrörelsen i gemen bedrevs efter sunda principer. I stort sett hade emellertid insamlingsrörelsen handhäfts på ett förtjänstfullt sätt och det vore endast i undantagsfall som givarnas och det allmännas intresse kunde sägas ha lidit skada. En strängare polisuppsikt

kunde därför knappast sägas vara påkallad. Överstyrelsen ifrågasatte huruvida tillstånd skulle vara erforderligt samt funne förslaget syfte kunna nås lika väl genom en enkel anmälningsskyldighet. Större planmässighet och reda torde vara att förvänta i insamlingsverksamheten redan i fall vederbörande initiativtagare handlade med vetskap att insamlingen stode under offentlig myndighets inseende och att sådan myndighet kunde ingripa. Prästföreningens centralstyrelse anmärker, att ändamålet med den föreslagna lagstiftningen förvisso vore av icke obetydlig vikt men att förslaget icke kunde anses motsvara det nödvändiga behovet av frihet på ifrågavarande område.

Tveksamma eller avstyrkande yttranden lämnas av länsstyrelsen i Uppsala län och poliskammaren i Hälsingborg samt Uppsala domkapitel jämte ett flertal religiösa institutioner och samfund.

Länsstyrelsen i Uppsala län uttalar, att den vid avvägning av de synpunkter som gjorde sig gällande icke funne kontrollföreskrifter för närvarande nödvändiga. Härutinnan anför länsstyrelsen:

Såvitt länsstyrelsen har sig bekant har inom länet icke förekommit försök till bedrägligt förfarande i samband med offentliga insamlingar. Däremot torde det vid åtskilliga tillfällen hava visat sig, särskilt vid insamling genom listor, att kontrollen över redovisningen varit bristfällig. De personer, som utövat välgörenhet, ha således icke haft full säkerhet för gåvornas användning. Bristerna härutinnan ha dock varit av alldeles underordnad betydelse. Å andra sidan måste man erinra sig, att den svenska allmänheten vid upprepade tillfällen visat en storartad offervillighet. Det skulle vara stor skada, om viljan att ge och att ordna insamlingar skulle stäckas genom småaktiga föreskrifter, som minska givarnas intresse och hota hjälpsamma, men mindre formkunniga människor med straff.

Innebörden av förslaget torde vara, att t. ex. jubileumsinsamlingarna 1928 och 1938 skulle fordra Kungl. Maj:ts tillstånd. Detsamma skulle gälla den s. k. nationalinsamlingen för Finland. Om några enskilda personer samla pengar till någon kyrkoprydnad eller till en minnesvård över en kommuall förtroendeman, skulle polismyndighetens tillstånd fordras. Man frågar sig, om detta är motiverat.

En liknande inställning till lagstiftningsfrågan framgår av yttrandet från *poliskammaren i Hälsingborg*, som ifrågasätter huruvida missbruken av insamlingar haft sådan omfattning, att tillräckliga skäl för en reglering förelåge. I yttrandet anföres härom:

De fall av missbruk, som väckt uppmärksamhet, torde hava varit av sådan art, att strafflagen gått att tillämpa, och därmed äro tillräckliga hjälpmedel för handen. Poliskammaren har den erfarenheten, att folk i alla samhällsklasser äro mycket vakna och lyhörda för uppgivna insamlingsmotiv. Av en lagreglering i hithörande avseende följer även en annan allvarlig sak. Nu vakar allmänheten själv över insamlingarna, men regleras insamlingarna genom lagbestämmelser, komma de, som äga rum, att få en officiell prägel över sig, varvid allmänheten kommer att bibringas den uppfattningen, att kontrollen givetvis också blir officiell och felfri. Om sålunda många stötas bort av regleringen, komma åter andra att giva i den tron, att det är uteslutet annat än att medlen gå till rätt användning. En sådan kontroll är emellertid enligt poliskammarens förmenande mycket svår att utöva och en liten oegent-

lighet kan få jättelika skandalformer, där de offentliga myndigheterna tvingas att spela med på de anklagades bänk. Poliskammaren anser därför för sin del, att regleringen antingen icke skall äga rum, eller om sådan synes böra ske, att regleringen blir så fullständig, att myndigheterna slippa olustkänsla inför sitt deltagande. Allmänheten kan nämligen svårigen förstå eller uppskatta en i högsta grad ofullkomlig offentlig kontroll. Det är även att observera, att arrangörer av illegala insamlingar icke komme att uppsöka polisen, och det är tänkbart, att dessa genom en lagreglering få ytterligare ett be- drägligt vapen i sin hand, nämligen påståendet att insamlingen är godkänd.

Uppsala domkapitel uttalar att förslaget syfte så tillvida kunde sägas vara behjärtansvärt som det icke kunde förnekas att ett visst behov av kontroll föreläge. Emellertid lede utkastet av väsentliga brister, och domkapitlet avstyrkte detsamma om ej betydande omarbetningar ägde rum. Domkapitlet framhåller härvid, att det vore mycket vanskligt att lagstifta på ett område som detta. Lagstiftningen finge icke verka hämmande på anskaffning av medel för högst angelägna ändamål och lofvärda syften. Domkapitlet ville erinra om det förhållandet, att särskilt sedan ett århundrade tillbaka en mångfald religiösa och andra ideella rörelser på grundval av religions-, församlings- och yttrandefriheten inom vårt samhälle uppkommit, vilka för sin verksamhet vore hänvisade till privata givares medel och som därför bedreve permanent insamlingsverksamhet. Att resa onödiga hinder för sådan verksamhet vore i strid mot svensk rättsuppfattning. Det ville synas, som om här antydda förhållanden icke till fullo behjärtats av förslagsställaren.

Svenska kyrkans diakonistyrelse framhåller att, såvitt den hade sig bekant, missbruk av den fria insamlingsrätten icke förekommit i någon nämnvärd utsträckning vid de talrikt förekommande insamlingarna till kyrkliga ändamål. Ej heller hade de av styrelsen kända insamlingarna krävt onödiga kostnader utan torde tvärtom ha medfört utgifter som varit anmärkningsvärt små i förhållande till omslutningen och det erforderliga arbetet. Att insamlade medel använts för uppgivna ändamål hade i regel kontrollerats genom redovisningar i tidningar, revisioner e. dyl. Om en lagstiftning skulle komma till stånd borde den erhålla en mycket begränsad omfattning så att däri- genom ej de religiösa rörelser motverkades, vilka genom insamlingar erhö- lle en stor del av de för verksamheten behövliga medlen. Styrelsen anför:

Initiativet till en insamling kan ofta komma som ett spontant uttryck för en varmhjärtad vilja att hjälpa eller stödja. Blotta kännedomen om att för en dylik insamling skall komma att krävas tillstånd av polismyndighet, godkännande från den institution, till vars förmån insamlingen göres med flera dylika, ofta säkerligen tidsödande och omständliga åtgärder, måste otvivelaktigt verka i hög grad hämmande, ja, kanske rent av lamslående på den goda viljan och det glada uppsåtet att bringa hjälp i en viss situation. I många fall är också nyttan av en hjälpaktion beroende på hur snart hjälpen kan lämnas.

Här föreligger ett synnerligen känsligt och ömtåligt rättsområde. Fråga kan även vara, huruvida en lagstiftning på detta område ännu kan sägas äga tillräckligt underlag i det allmänna rättsmedvetandet. Risken att inordna det mångskiftande insamlingsväsendet under lagbestämda former är givetvis stor och kan leda till ett beklagligt hämmande av bland annat verksamheter med kristen inriktning.

Diakonistyrelsen finner det synnerligen angeläget, att vid utarbetandet av förslag till lagbestämmelser på detta område tages i sikte det angelägna i att den med lagstiftningen tillämnade kontrollen blir så litet besvärande och tryckande som möjligt.

Riksdagens revisorer hava i sitt ovan åberopade betänkande även förutsatt att en eventuell lagstiftning borde grunda sig på »en omfattande och allsidig utredning». Såvitt diakonistyrelsen kunnat finna, föreligger icke ännu en utredning av nu antydd art. Diakonistyrelsen saknar dessutom för sin del erfarenhet av att så brådskande behov eller så tvingande omständigheter ännu föreligga, att föreskrifter på detta område nu påkallas utan tidsutdräkt.

Beträffande den kontroll, som redan förefunnes över insamlingar på det kyrkliga området, anför diakonistyrelsen:

Av diakonistyrelsen anordnade eller densamma på annat sätt berörande insamlingar äro föremål för kontroll antingen i samband med den årliga revisionen av diakonistyrelsens räkenskaper, som sker genom av Kungl. Maj:t utsedda revisorer, eller genom av diakonistyrelsen för en viss insamling särskilt utsedda revisorer. Dessutom införas i diakonistyrelsens tidningsorgan regelbundet fullständiga gåvoredovisningar, vilket även är förhållandet med de flesta övriga större kyrkliga institutioner. I många fall blir också resultatet av en insamling så pass påtagligt för samtliga givare, att någon mera vidlyftig kontroll icke kan bli nödvändig, till exempel vid insamling av byggnadsmaterial, inventarier eller dylikt vid ett kapell- eller församlingshemsbygge. Andra insamlingar till förmån för en viss verksamhet torde bli föremål för kontroll i samband med den mottagande institutionens revision.

Vad angår de större offentliga kyrkliga institutionerna, nämligen diakoni-, missions- och sjömansvårdsstyrelserna, som alla äga av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, liksom ock vissa med dessa i viss mån likställda kyrkliga företag — diakon- och diakonissanstalter och dylika — torde kunna ifrågasättas om de icke lämpligen skulle kunna bli undandragna lagens tillämpning, med hänsyn till den offentliga kontroll dessa institutioner redan äro underkastade.

Svenska kyrkans missionsstyrelse har i allt väsentligt instämt med diakonistyrelsen. Liknande yttranden lämnas av *Svenska diakoniss- och diakonsällskapen*. Det sistnämnda sällskapet uttalar, att offentlig insamling för kyrkliga eller religiösa ändamål i regel stode under tillsyn av församlingspräst eller annan befattningshavare inom församlingen eller den avsedda institutionens styrelse, varjämte redovisning för insamlingen plägade lämnas i församlingsblad eller annan dylik publikation. Och detta gällde antingen insamlingen anordnades i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning eller förekomme vid församlingsafton, föredrag, föreningsammansträde, gåvoförsäljning eller andra dylika tillfällen. Det syntes icke föreligga någon anledning att utsträcka den föreslagna förordningens tillämpning till insamlingar vid sammankomster av sist angivna slag.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse förmäler, att styrelsen hade sig bekant att missbruk av allmänhetens givmildhet förekomme genom i bedrägligt eller själviskt syfte företagna allmänna insamlingar, liksom även genom insamlingar som vore organiserade på oekonomiskt sätt. Därför ville styrelsen i princip ansluta sig till det framförda önskemålet om en lagstiftning, som vore i stånd att effektivt förhindra dylika missbruk. Emellertid framhåller

styrelsen, att lagstiftningen icke finge inverka hämmande på anskaffningen av nödvändiga medel för lovliga och samhällsnyttiga företag, och styrelsen kritiserar från denna synpunkt den framlagda utredningen samt hemställer att den icke måtte läggas till grund för en lagstiftning utan att en ny allsidig utredning i ärendet måtte företagas.

Vid sin kritik anför styrelsen i huvudsak följande:

Styrelsen funne att förslaget i praktiken kunde befaras komma att lägga en svår hämsko på den kärleksverksamhet och sociala omvårdnad, som utövades såväl av styrelsen som av andra kyrkliga och frikyrkliga stiftelser, styrelser och andra organisationer. Det religiösa intresset och initiativet hade spelat och spelade alltjämt en oerhörd roll för den samhälleliga välfärdsverksamheten. Största uppmärksamhet borde ägnas det förhållandet att anskaffningen av medlen för den kristliga kärleksverksamheten endast delvis och knappast ens i övervägande grad vore knuten till offentliga gudstjänster och andaktsövningar. Styrelsens egen verksamhet t. ex. finansierades i alldeles övervägande omfattning genom bidrag från sy- och arbetskretsar och från enskilda personer som fått en inblick i och intresse för detta arbete. Det skulle möta stora svårigheter att alltid omedelbart redovisa de mottagna gåvorna i styrelsens publikationer. Lagförslaget skulle nödvändigtvis inverka hämmande på medelsanskaffningen för religiösa institutioner. Redan existensen av en lagstiftning, enligt vilken straffpåföljd kunde drabba insamlingar till förmån för religiösa ändamål, vore ägnad att verka avskräckande. Styrelsen hade sig bekant, att den återopade danska lagstiftningen på området alltifrån början försvärat finansieringen av betydelsefullt kristligt kärleksarbete.

Filadelfiaförsamlingen uttalar att, ehuru syftet med lagstiftningen vid första påseendet kunde synas gott, man vid närmare eftertanke med skäl kunde fråga om riskerna av missbruk av den rådande friheten vore så stora, att lagstiftningen kunde anses nödvändig eller ens önskvärd. Utredningen lämnade icke klart besked härom, och församlingen vore av den uppfattningen att den föreslagna lagstiftningen icke kunde anses nödvändig. Strafflagens bestämmelser om bedrägeri borde vara tillräckliga för att kunna beivra överträdelse på detta område. Församlingen anför i huvudsak följande:

Det vore visserligen känt, att företagsamma människor kunde utnyttja en viss situation för igångsättandet av en insamling, varvid de insamlade medlen företrädesvis gått till insamlarna själva i form av administrationskostnader eller på annan sätt. Församlingen antog dock att det här vore fråga om medel som vore utomordentligt små i förhållande till alla insamlade medel som använts på rätt sätt. Missförhållandena torde vara obetydliga och möjliga att avhjälpa med redan befintlig lagstiftning. Såsom överståthållarämbetet påpekat hade det under senare år blivit allt vanligare att anordna insamlingar till förmån för välgörande eller allmännyttiga ändamål. Sådan insamling igångsattes emellertid ofta helt spontant av någon organisation eller t. o. m. privatperson som gripits av medkänsla för de olycksoffer man ville hjälpa. Om tillstånd först skulle behöva inhämtas hos myndighet och denna utfärda kontroll- och ordningsföreskrifter, skulle detta i många fall utgöra ett hämmande moment. Entusiasmen hos den som önskade sätta igång insamlingen stode i fara att svalna och insamlingen överhuvud icke komma till stånd. Lagstiftningen skulle sålunda kunna verka synnerligen hämmande på den frivilliga hjälpverksamheten. Det vore alltid en vanskelig sak att beskära

det intresse och det initiativ, som kunde finnas hos enskilda entusiastiska eller hjälpvilliga människor. Och så lätt vore det icke att förmå människor att lämna bidrag till oövertänkta eller illa planlagda insamlingar, att skadeverkningar genom den tilltänkta lagstiftningen skulle förekommas, vilka stode i ens något så när rimlig proportion till det minskade intresse för hjälpverksamhet av olika slag, som lagstiftningen kunde befaras komma att medföra. Den gällande lagstiftningen mot bedrägeri torde fullt tillgodose behovet av skydd mot marodörer å området.

Särskilda bestämmelser i utkastet. I fråga om begreppet offentlig insamling anför *överståthållarämbetet*, att det syntes sakna betydelse, huruvida allmänheten vid insamlingen erhöle någon valuta för sina bidrag, och ämbetet hemställer att för undanröjande av all tvekan uttrycklig föreskrift härom meddelades. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller likaledes, att begreppet icke vore fullt klart i t. ex. sådana fall som då syföreningar för något välgörande ändamål tillverkade varor och sålde dem på auktion. Enligt länsstyrelsens mening föreläge emellertid i de allra flesta dylika fall icke behov av särskild kontroll. Vidare erinrar länsstyrelsen om fall, då böcker försålde genom abonnemang till överpris för välgörande eller kulturellt ändamål. Även *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Hallands län* anmärka på utkastets ottydlighet i angivna hänseende. I det av sistnämnda länsstyrelse åberopade yttrandet av *poliskammaren i Halmstad* framhålles, såsom tidigare omtalats, att publikationer ofta utgaves och såldes under uppgift att behållningen skulle gå till välgörande ändamål men att inkomsterna understundom helt åtginge till att täcka »omkostnaderna». I yttrandet hemställas att författningstexten förtydligades så att det klart framginge, att även sådana »insamlingar» omfattades av densamma.

Vissa uppgifter om de olika sätt varpå insamlingar försiggå lämnas av *Svenska kyrkans diakonistyrelse*:

Den till omfattningen största insamlingen ägde givetvis i allmänhet rum genom *kollekt* i rikets kyrkor. På det kyrkliga området förekomme vidare en omfattande insamlingsverksamhet till förmån framför allt för kyrkans diakoni, mission och sjömansvård samt för det frivilliga kyrkliga arbetet inom den egna församlingen eller stiftet genom det arbete, som bedreves bland annat av syföreningar. Här skedde insamlingen genom så kallade *syföreningsförsäljningar, auktioner och lotterier*. En annan, ofta förekommande insamlingsform vore *listor och kort* av olika slag, antingen utgivna av en institution till förmån för dess egen verksamhet, av någon enskild person, som särskilt nitälskade för något visst ändamål, eller av någon sammanslutning av intresserade för viss sak. Vidare förekomme skriftliga *förbindelser* av personer att årligen, till exempel på födelsedagen, eller eljest regelbundet erlægga fastställd eller godtycklig *avgift* till främjande av visst ändamål, till exempel den så kallade födelsedagskronan, årsavgifter i föreningar etc. Närbesläktad med denna insamlingsform, så till vida att den avsåge en gåva utan något som helst vederlag, vore den insamling, som skedde i de *sparbössor*, som åtskilliga institutioner utsände till intresserade att uppställas i församlingslokaler, hem, affärer, kontorslokaler och dylikt. En form av insamling, som lämnade givaren ett visst, om än ringa vederlag, vore försäljningen av olika slag av *märken*. Sådana förekomme i form av nålar, avsedda att bäras av köparen, välgörenhetsmärken att klistras på postför-

sändelser, julklappspaket etc. Slutligen kunde förekomma andra *vådjanden* till allmänhetens givmildhet i många olika former. Ofta förekommande vore *vådjanden* i *tidningar och tidskrifter* antingen genom däri införda upprop, en redaktionell artikel eller genom insändare. Vidare kunde en institution eller enskild person genom »*rundbrev*» söka påverka en större eller trängre krets av människor till ett givande. Vid möten och föredrag kunde ävenledes *personliga vådjanden* göras till de närvarande, eller, om det gällde radioanföranden, de lyssnande åhörarna. Vad till slut gällde den rent *personliga påverkan* man och man emellan, fölle den givetvis utanför ramen av varje lagstiftning, så länge den icke berörde strafflagens område.

I anslutning till denna redogörelse framhåller diakonistyrelsen svårigheten att skilja mellan privat och offentlig insamling samt frågar huruvida en privat insamling förelåge, om t. ex. en församlings invånare inbjödes bidraga till något församlingens eget ändamål.

I samband härmed må vidare nämnas ett yttrande av *länsstyrelsen i Malmöhus län*. Enligt länsstyrelsens mening kunde behov av kontroll genom det allmännas organ endast anses föreligga, då ändamålet med insamlingen ägde allmänligt intresse. Dylikt intresse kunde ej anses vara för handen, om överskottet av en tillställning skulle överlämnas till någon av de medverkande. Denne borde själv kunna utöva kontroll, och det allmänna hade icke större anledning att befatta sig med dylik insamling än då vinsten helt tillfölle anordnaren.

Beträffande förslaget att från lagstiftningens tillämpningsområde undanta insamling, som anordnas av politiskt parti till förmån för partiets verksamhet, anför *landsorganisationen* att det vore svårt att inse varför de politiska partierna skulle anses intaga en sådan särställning att de generellt skulle vara undandragna kontroll eller redovisningsplikt. Riktigast syntes vara att av politiskt parti anordnad insamling, som vände sig till allmänheten och icke endast till partiets medlemmar, jämfästades med sådana insamlingar, som avsåges i 2 och 3 §§ i utkastet. *Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse* uttalar allvarliga betänkligheter mot detta undantag, och *poliskammaren i Malmö* finner det ur ren ordningssynpunkt kunna ifrågasättas om icke författningen borde äga tillämpning även på dessa insamlingar i den mån de förekomme utomhus på allmän plats. Enligt poliskammarens mening borde t. ex. kunna föreskrivas, att insamlingen skulle ske genom vuxna personer och, i fråga om penningar, med användande av förseglade bössor. *Poliskammaren i Hälsingborg* finner undantaget böra begränsas till insamling för partiets politiska verksamhet, enär ett parti, som kunde ha många skiftande intressen, eljest finge fritt insamla medel till vilket ändamål som helst.

I några yttranden hemställes om en utvidgning av undantaget beträffande insamling i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning. Efter anmärkning att härmed uppenbarligen avsåges kollekt, förklarar *Uppsala domkapitel* sig anse det önskvärt att insamlingar för religiöst ändamål städse skulle falla utom författningens ram, således även om de ej anordnades i samband med andaktsövning. Härtill

förelåge samma skäl som till undantaget beträffande politiska partier, nämligen önskan att förekomma missbruk från representanter för en härskande politisk åskådning gent emot företrädarna för en annan. Enahanda skäl för en sådan utvidgning åberopas av *Svenska kyrkans diakonistyrelse* och *Allmänna svenska prästföreningen*. Diakonistyrelsen tillägger, att det skulle kännas sårande för rättskänslan om en insamling av ett politiskt parti, som t. ex. rent av dreve en landsfördärvlig propaganda, skulle vara fri under det att en institution för religiös verksamhet i vissa sammanhang skulle vara underkastad kontroll m. m. Prästföreningens centralstyrelse framhåller att insamlingar till förmån för t. ex. byggandet av församlingshem eller tokala diakoniändamål ofta skedde utan samband med gudstjänst eller andaktsstund, exempelvis genom utsändande av teckningslistor. Yrkanden om slopande av begränsningen »i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning» framställas vidare av *Svenska kyrkans missionsstyrelse*, *Svenska diakonissällskapet*, *Metodistkyrkan*, *Svenska missionsförbundet*, *Frälsningsarmén* och *Sällskapet svenska baptistmissionen*. Svenska diakonissällskapet ifrågasätter, om det icke vore lämpligt att institutioner av sådan art som sällskapet av Kungl. Maj:t erhöle ett allmänt tillstånd att företaga insamlingar. Detta kunde motiveras genom den kontroll, som utövades över verksamheten. *Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet* anför — med erinran att föreningens räkenskaper i enlighet med av Kungl. Maj:t godkända stadgar granskades av en av Kungl. Maj:t utsedd revisor — att det förefölle som om insamlingsverksamhet i sådana fall kunde få bedrivas utan ytterligare kontroll.

Filadelfiaförsamlingen påyrkar en långtgående utvidgning av ifrågavarande undantag samt anför härom i huvudsak följande:

Det funnes i vårt land ett mycket stort antal sammanslutningar för religiösa, välgörande, kulturella, idrottsliga, fackliga och många andra mer eller mindre allmännyttiga ändamål. Praktiskt taget alla dessa sammanslutningar torde genom antagande av stadgar, utseende av styrelse och revisorer m. m., hava erhållit karaktären av juridiska personer, som därmed fölle under det ansvar, som medföljde denna egenskap. Så vore förhållandet exempelvis med *Filadelfiaförsamlingen* i Stockholm, den största av landets till omkring 600 uppgående pingstförsamlingar, och även med övriga pingstförsamlingar i landet, och så torde förhållandet vara även med frikyrkoförsamlingarna och frikyrkoföreningarna i övrigt i vårt land och sannolikt också med övriga ideella föreningar.

För dessa föreningar gällde väl som regel, att de vore beroende av, förutom obligatoriska avgifter, frivilliga bidrag och gåvor. *Filadelfiaförsamlingen* i Stockholm vore helt och hållet hänvisad att existera och fullfölja sina uppgifter med hjälp av frivilliga bidrag och gåvor av personer, som behjärtade församlingens uppgifter och behov.

Församlingen bedreve en mycket omfattande verksamhet av många olika slag, varibland märktes direkt evangelisk verksamhet genom utövande av yttre och inre mission, filantropisk verksamhet för lindrande av nöd i olika former o. s. v. De härför nödvändiga penningmedlen insamlades på olika sätt. Sålunda upptoges kollektor och offer vid praktiskt taget alla av församlingen anordnade gudstjänster och andra andaktsövningar. Under 1940 hade på detta sätt ungefär 40 procent av alla av församlingen insamlade medel influ-

tit. Återstoden av dessa insamlade medel hade överlämnats vid personliga besök å församlingens expeditioner eller insänts genom brev, postgiro, postanvisningar eller dylikt.

Det syntes församlingen vara riktigare, att, därest överhuvud taget någon lagstiftning i det förevarande ämnet skulle ifrågakomma, det undantag från förordningens giltighetsområde, som föresloges, utsträcktes att omfatta även sådana slag av insamlingar, varom nu här senast ordats. Därvid borde huvudvikten kunna läggas vid att den organisation, som stode bakom eller i spetsen för insamlingsverksamheten, genom antagande av stadgar och utseende av styrelse och revisorer och övriga funktionärer i enlighet med stadgarna vunnit sådan stadga och styrka i sin organisation, som fordrades för rättskapacitet. Dylika sammanslutningars organisation borde utgöra tillräcklig säkerhet för och erbjuda tillfredsställande kontroll över att insamlade medel komme till avsedd användning. Någon offentlig kontroll härutöver syntes icke vara vare sig nödvändig eller önskvärd. En av polismyndigheter utövad lagstadgad kontroll torde knappast kunna medföra större trygghet med avseende å medlens användning än den insamlande sammanslutningens egen organisation erbjöde. Den skulle snarare innebära ett onödigt intrång och kunna medföra ökat arbete för de för verksamhetens bedrivande tillgängliga, i stor utsträckning frivilliga arbetskrafterna samt dämpa de initiativ och den offervilja, som betydde så mycket för den frivilliga hjälpverksamheten.

Församlingen ansåge sig icke tillräckligt känna till de icke-religiösa sammanslutningarnas organisationsformer för att kunna framkomma med något definitivt förslag, men det syntes församlingen som om antingen definitionen å begreppet »offentlig insamling» borde omarbetas, så att insamlingsverksamhet, för vilken juridisk person vore ansvarig, icke ansåges vara »offentlig insamling» i lagens mening, eller också att från den föreslagna lagens giltighetsområde undantoges de sammanslutningar av olika slag och för olika ändamål, som vore juridiska personer.

Erinringar av olika slag ha i yttrandena framförts mot de i 2 och 3 §§ av utkastet föreslagna bestämmelserna om undantag för insamlingar genom periodisk skrift, till förmån för vissa stadigvarande institutioner samt i samband med offentliga tillställningar.

Socialstyrelsen förklarar sig icke finna skäl att undantaga de två först avsedda fallen. Den för tidningsinsamling föreslagna skyldigheten att omedelbart lämna redovisning i tidningen utgjorde icke alltid en fullgod garanti mot missbruk. Styrelsen åsyftade bland annat en del sådana fall, då insamlingar för föregivna behjärtansvärda ändamål igångsattes av utgivare till en del oftast mindervärdiga tryckalster »till förmån» för exempelvis vissa kategorier lytta, sjuka eller eljest hjälpbehövande personer. Med hänsyn till sådana fall syntes det motiverat, att tidningar som anordnade insamlingar borde vidkännas det obetydliga besvär, som ett inhämtande i förväg av polismyndighetens tillstånd innebure.

Verksamhet av det slag som socialstyrelsen åsyftar har, såsom tidigare omtalats, uppmärksamrats även i det av *länsstyrelsen i Hallands län* åberopade yttrandet av *poliskammaren i Halmstad*. I yttrandet anföres att behovet av kontroll jämväl för dessa fall framstode synnerligen starkt. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* anför i fråga om tidningsinsamlingar:

Förbundet är den sista att vilja förneka det utomordentligt värdefulla bistånd, som pressen lämnat, då det gällt att genom insamlingar bispringa befolkningen i distrikt, som drabbats av större olyckshändelser, omfattande eldsvådor, följderna av översvämningar och andra naturfenomen etc., i vilka fall det eljest mången gång varit omöjligt att i god tid anskaffa de ansevärd belopp, som varit erforderliga för nödens avhjälpande. Även i andra fall, då det gällt enskilda familjer eller personer — t. ex. anskaffande av ersättning för förlorade, för vederbörandes försörjning nödvändiga redskap, såsom fartyg, maskiner m. m. — har man att tacksamt erkänna pressens insats. Men på ett område har pressens insamlingsverksamhet icke sällan missbrukats, ett förhållande, som särskilt väckt bekymmer hos de myndigheter, vilka hava ansvaret för samhällets hjälpverksamhet. Under sensationella rubriker har allmänheten ofta erhållit synnerligen oriktiga och vilseledande uppgifter om olika fall av nöd, och allmänhetens givmildhet har missbrukats till förmån för asociala och kriminella element, allt till förfång för en rationell hjälpverksamhet. Inom styrelsen har från flera håll — särskilt från representanterna för Göteborgs stad — erinringar gjorts beträffande ifrågavarande missbruk av pressens insamlingsverksamhet och påyrkats, att förbundet måtte i sitt yttrande över det framlagda förslaget göra gällande att tidningar och tidskrifter icke utan tillstånd borde få anordna offentlig insamling. Från andra håll inom styrelsen har häremot framhållits, att följden skulle bli, att polismyndigheten i själva verket skulle företaga en realprövning av ifrågavarande insamlingars berättigande, och att det föreföll ovisst, huruvida detta vore bästa sättet att komma till rätta med de påtalade missförhållandena. Från dessa senare håll har ansetts att man på andra vägar borde söka åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd t. ex. genom ett beslut av Svenska Tidningsutgivareföreningen att tidning ej utan att först inhämta vederbörande kommunala organs uppfattning i frågan skulle igångsätta insamlingar för personer, vilka redan äro föremål för dessa organs hjälp. Enligt en enig uppfattning hos styrelsens ledamöter påkallade i varje fall det anmärkta missförhållandet skarpt uppmärksamhet.

Med avseende å bestämmelsen, att ifrågavarande undantag skulle gälla blott tidningar som utkomme minst en gång i månaden och endast på villkor att redovisning för insamling omedelbart lämnades i tidningen anför *Uppsala domkapitel*:

Det finns religiösa organisationer, vilkas organ utkommer kvartalsvis. Hit höra t. ex. »Svenska Jerusalemsföreningen» och »Kyrkor under korset», vilkas årsinsamlingar för sin verksamhet 1939 uppgingo till resp. 53,000 och 64,000 kronor. Det vore uppenbarligen icke rättvist att ställa dem utanför den kategori som här avses. Bestämmelsen bör ändras till »minst en gång i kvartalet» och ordet »omedelbart» till »så snart ske kan». I »Svenska Kyrkans Missionstidning», utgiven av Svenska kyrkans missionsstyrelse, upptager den genom användande av förkortningar mycket komprimerade gåvoredovisningen under ett år (1939) 148 synnerligen tättryckta sidor, fördelade på 10 av årets 24 nummer, vilket kan ges som exempel på, huru de religiösa organisationernas ytterst omfattande redovisningsuppgift för de inflytande tusentals små och stora bidragen är organiserad.

Svenska kyrkans diakonistyrelse anser att undantaget bör avse varje periodiskt utkommande skrift, detta särskilt med hänsyn till vissa facktidskrifter som ofta utgäves såsom kvartalsskrifter. Vidare borde i stället för redovisning »omedelbart» endast fordras att sådan lämnades »snarast möjligt» e. dyl.

Samma önskemål framhållas av *Allmänna svenska prästföreningen*. Diakonistyrelsen anför i sistnämnda fråga:

De flesta institutioner och sammanslutningar vore givetvis angelägna om att en fortlöpande »gåvoredovisning» eller redovisning för en insamling för dess verksamhet infördes i det egna tidskrifts- eller tidningsorganet. Härvid kunde emellertid påkallat utrymme för angelägna artiklar eller meddelanden i övrigt stundom göra, att en redovisning finge »stå över», i synnerhet som något större intresse för dylika redovisningar måhända icke kunde påräknas hos läsekretsens flertal. Vidare förekomme vissa i »ortsgrupper» sammanförda redovisningar, till exempel det sätt, varpå gåvor redovisades i kyrkans missionstidning. Redovisningen skedde där stiftsvis på så sätt att redovisningen för en viss tidsperiod, vanligen en månad, sammanfördes för varje stift för sig. Den för t. ex. Visby stift uppgjorda redovisningen kunde då på grund av bristande platsutrymme följa i senare nummer än den för Årkestiftet, även om bägge redovisningarna avsåge samma tidsperiod. Att överföra dessa redovisningar till särskilda bilagor skulle förorsaka onödiga kostnader. Styrelsen ansåge sig även böra erinra om vissa publikationer, som utkomme allenast en gång om året, till exempel de i stiftens utkommande julböckerna, vari ej sällan förekomme upprop och vädjanden, som lämpligen borde redovisas i en följande årgång. Diakonistyrelsen ville slutligen ifrågasätta, huruvida icke tidningar och tidskrifter med angivna föreskrift skulle bli överhoppade med upprop, vädjanden och redovisningar för insamlingar.

Svenska tidningsutgivareföreningen anser, att ordet omedelbart borde tolkas så att rimlig tid stode till buds.

Metodistkyrkan erinrar att risk förelåge, att uttrycket »omedelbart» skulle tolkas godtyckligt och olika, varför ett förtydligande borde ske. Härvid meddelas i yttrandet, att missionsinsamlingar inom metodistkyrkan för närvarande redovisades offentligt genom samfundets tidskrift en gång i månaden.

Ett förtydligande av nämnda bestämmelse påyrkas även av *länsstyrelsen i Uppsala län*. Slutligen yttrar *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att det syntes onödigt att i författningen ange det organ inom tidningen, enligt utkastet redaktionen, som skulle anordna insamlingen.

Beträffande insamlingar till förmån för stadigvarande institutioner anför *socialstyrelsen* vidare, att skälet, varför styrelsen ansåge att kravet på tillstånd borde upprätthållas, framför allt vore att begreppet »institutioner av stadigvarande natur» vore skäligen vagt och obestämt samt kunde inbegripa en mångfald olika företeelser. Liknande erinringar uttalas av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* som yttrar, att under nämnda begrepp kunde innefattas icke blott allmänt kända eller offentliga institutioner utan också vilka föreningar som helst, vilka enligt sina stadgar bildats för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Då ingen registrering av ideella föreningar förekomme, vore både tillkomsten av och den närmare beskaffenheten hos dylika föreningar svår att kontrollera. Den efterhandskontroll, som polismyndigheten enligt den föreslagna förordningen skulle äga, torde knappast vara tillräcklig beträffande föreningar. Möjligen skulle frågan kunna ordnas på det sätt, att endast offentliga institutioner skulle utan vidare tillerkännas den avsedda förmånen och övriga institutioner för att få åtnjuta denna förmån skulle hava anmält sig

hos polismyndigheten och av denna efter prövning erhållit en tillsvidare gällande befrielse från skyldighet att söka tillstånd.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet framhåller att det för många av de föreningar av allehanda slag, som enligt uttalande i motiven kunde omfattas av undantagsbestämmelsen, säkerligen ofta vore av nöden att kontroll- och ordningsföreskrifter redan från början fastställdes. Förbundet ifrågasatte därför lämpligheten av undantaget samt anmärkte att större stadigvarande institutioner borde erhålla engångstillstånd. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller, att det förekommit att samma organisation anordnat insamlingar för olika ändamål och att det ej syntes uteslutet att en organisation bildades med uteslutande uppgift att anordna insamlingar för olika ändamål.

Även *överståthållarämbetet* förordar att de avsedda institutionerna underkastas skyldighet att söka tillstånd till insamlingar. Utöver vad som förut i annat sammanhang återgivits yttrar ämbetet härom:

Beträffande den praktiska tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen vill det synas, som om det många gånger kan bliva förenat med svårigheter att avgöra, huruvida en insamling äger rum till förmån för institution, som i bestämmelsen avses. Dessa svårigheter torde leda till att polismyndigheten icke självmant kommer att befatta sig med insamlingar för institutioner, vilka av institutionernas namn eller stadgar att döma verka för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Därest förhållandena gestalta sig på sådant sätt, lär man hava anledning antaga, att person, som igångsätter en insamling av mera tvivelaktig natur, för att lättare undgå polismyndighetens kontroll kommer att anordna insamlingen i namn av någon av honom själv bildad förening för välgörande eller allmännyttigt ändamål. Nu ifrågavarande bestämmelse synes sålunda icke blott komma att försvåra en ofta välbehörlig tillsyn över insamlingar, som igångsättes i lofvärda syften, utan torde även kunna bidra till att dölja insamlingar av tvivelaktig natur.

I motsatt riktning gå de önskemål som kommit till uttryck i andra yttranden. *Uppsala domkapitel* erinrar till en början, att med välgörande, kulturell eller allmännyttig institution, som avsåges med den föreslagna bestämmelsen, borde likställas religiösa institutioner av stadigvarande natur, bland annat därför att ovisshet eljest skulle uppkomma huruvida bestämmelsen omfattade missionsverksamhet utanför Sverige.

Yrkanden att jämväl religiösa institutioner skola omnämnas i undantagsbestämmelsen framställas därjämte av *Svenska kyrkans diakonistyrelse*, *Allmänna svenska prästföreningen*, *Svenska diakonissällskapet*, *Svenska missionsförbundet*, *Metodistkyrkan* och *Frälsningsarmén*.

Uppsala domkapitel och *Allmänna svenska prästföreningen* anmärka vidare på det föreslagna villkoret att insamlingen skulle ske med institutionens godkännande. Detta innebure en omständlig procedur, som bleve onödigt och oskäligt betungande för en religiös organisation. Härom anför domkapitlet:

Svenska kyrkans missionsstyrelse och Svenska Missionsförbundet, för att taga ett par exempel, äro tydligen »religiösa institutioner av stadigvarande natur» i lagens mening. Men var och en av dem har tusentals lokala centra: i ena fallet präster och kyrkoförsamlingar, i andra fallet predikanter och fri-församlingar, dessutom syföreningar, ungdomsföreningar o. s. v.; och årlig-

gen anordnas i dessa centra icke endast kollektur utan även med lokalt initiativ hundratal insamlingar av annan natur för den centrala institutionens syften — eventuellt också för delsyften, såsom t. ex. för en speciell arbetsgren på ett missionsfält (t. ex. sjukhuset i Tirupatur på Svenska kyrkans arbetsfält i Indien). Sådana lokala insamlingar redovisas i den centrala institutionens tidning, ehuru de ej äro anordnade av dennas redaktion. Det vore uppenbart orimligt att för varje sådan lokal insamling vara nödsakad att begära den centrala institutionens godkännande. De sagda orden böra därför utgå.

Prästföreningen framhåller, att kravet syntes innebära, att man i en församling t. ex. för att få anordna en försäljning och därav anslå medel till olika ändamål, såsom missionsstyrelsen för dess verksamhet, diakonissanstalterna, Norrbottens läns arbetsstugor etc., skulle inhämta samtliga dessa institutioners medgivande i de enskilda fallen. *Svenska kyrkans diakonistyrrelse* och *Svenska kyrkans missionsstyrelse* förklara att de av praktiska skäl ställde sig tveksamma till ifrågasättande förutsättning samt ifrågasätta om icke även ett i efterhand givet godkännande skulle kunna vara tillfyllest.

I prästföreningens och diakonistyrelsens yttranden uppmärksammas även kravet att det skall vara fråga om en institution av stadigvarande natur samt föreslås, att i stället fordras att institutionen framträdde i en av lagen godkänd form. Diakonistyrelsen anför härom:

Utän någon ytterligare utredning eller exemplifiering torde detta uttryck bliva skäligen svårtolkat. Här uppstår för det första den frågan, när en institution skall anses ha nått den ställning att den är av »stadigvarande natur». Skall det vara dess ålder, som blir avgörande, dess mer eller mindre fasta konstruktion eller något annat kännetecken? För de flesta nystartade sammanslutningar till förmån för nya behov och ändamål, till exempel en stiftelse för ett kapellbygge, kan denna bestämmelse bli till stort hinder, då dessa nya objekt oftast just i sin begynnelse äro mycket beroende av välvillig och snar hjälp.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför:

Länsstyrelsen anser tillräckliga förutsättningar för undantag föreligga, om 1) insamlingen sker för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål, 2) den, som anordnar insamlingen, är en organisation med stadgar samt 3) stadgeenligt beslut om insamlingen föreligger. Det blir då klart, vem som har ansvaret för insamlingen. Behöver i visst fall särskild kontroll utövas, kan detta ske med tillämpning av 4 § i utkastet.

Utkastets uttryck »institution» leder närmast tanken på en stiftelse eller annan inrättning, underkastad något slag av offentlig kontroll. Undantaget blir således allt för inskränkt. Då i utkastet säges, att insamling må äga rum »till förmån för» välgörande, kulturell eller allmännyttig institution, skulle detta innebära att insamlingens resultat skulle komma institutionen såsom sådan till godo. Om ett rödakorsdistrikt gör en insamling till förmån för vissa behövande inom distriktet eller för en rödakorsambulans i främmande land, bör dock en sådan insamling falla under undantaget. Så blir fallet enligt ovanstående förutsättning 1).

Vad slutligen angår undantaget för insamlingar i samband med offentlig tillställning, nämligen nöjeställning eller tillställning till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål,

har förut återgivits vissa uttalanden av *överståthållarämbetet*, innebärande bland annat att såväl resultatet av som kontrollen över dylika insamlingar ofta vore otillfredsställande. Ämbetet fortsätter:

Mot bakgrunden av nu återgivna förhållanden kan ämbetet för sin del icke ansluta sig till den i promemorian uttalade uppfattningen, att olägenheterna av frånvaron av offentlig kontroll på förevarande område icke äro så betydande, att ett ingripande kräves. Då därtill kommer, att dylik kontroll — utan att verka nämnvärt betungande för arrangörerna — kan åstadkommas genom att anordnandet av ifrågavarande tillställningar ävensom insamlingar i samband därmed göres beroende av polismyndighets tillstånd, får överståthållarämbetet hemställa, att föreskrifter härom införas vid den tillämnade lagstiftningen. Den omständigheten, att polismyndigheten i efterhand skall kunna infordra redovisning är icke tillfyllest, då vid denna tidpunkt allmänhetens bidrag i regel förbrukats utan att som regel någon rättelse kan ske. Visserligen kan tänkas, därest det genom efterhandsgranskningen kommer till offentligheten, att någon person eller sammanslutning missbrukat allmänhetens förtroende, att en viss återhållsamhet med allmänhetens bidrag skulle bli följden vid av denna person eller sammanslutning framdeles anordnade insamlingar. Möjligheterna för en sådan allmänhetens egen reaktion kunna emellertid alltför lätt förebyggas genom att anordnaren begagnar sig av bulvaner.

Svenska kyrkans diakonistyrelse finner det vara ägnat att förvåna att nöjeställningar ställts utanför den planerade lagstiftningen. Just på detta område syntes icke sällan såväl missbruk av allmänhetens givmildhet som okontrollerade och oskäligen omkostnader ha förekommit. *Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse* uttalar av liknande skäl allvarliga betänkligheter mot undantaget för nöjeställningar.

Uppsala domkapitel hemställer att förevarande undantag även borde avse religiösa sammankomster. Samma yrkande göres av *Svenska kyrkans diakonistyrelse*. Domkapitlet anmärker likväl, att även efter sådan ändring bestämmelsen bleve föga tillämplig på den mycket vanliga insamlingsmetod inom religiösa organisationer, som eljest skulle ligga närmast att innefattas under termen »offentlig tillställning», nämligen en s. k. missionsförsäljning, varvid försåldes artiklar förfärdigade av syföreningar samt andra till försäljningen skänkta varor.

Landsorganisationen förklarar att undantagsregeln borde gälla alla med vederbörligt tillstånd anordnade offentliga tillställningar, oavsett om ändamålet med insamlingen kunde betecknas som välgörande, kulturellt eller allmännyttigt. Sålunda syntes tillstånd icke böra erfordras för insamling, som i samband med av förening anordnad offentlig tillställning skedde för föreningens verksamhet.

I fråga om bestämmelsen i 4 § i utkastet om rätt för polismyndighet att meddela erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter för insamling genom tidning, till förmån för stadigvarande institution och i samband med tillställning, anmärker *Uppsala domkapitel*, att bestämmelsen borde uttryckligen inskränkas till att avse särskilda fall då sådana föreskrifter verkligen kunde finnas nödiga. Enligt domkapitlets mening vore detta i många fall säkerligen ej händelsen. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller

att, om kontrollföreskrifter ansåges nödvändiga, konsekvensen fordrade att anmälan om en tilltänkt insamling ägde rum hos polismyndighet. Emellertid erinrade länsstyrelsen att det icke alltid ens med utkastets principiella ståndpunkt kunde vara nödvändigt att föreskriva särskilda kontrollåtgärder. Hade den anordnande föreningen tillräckligt god organisation, borde polismyndigheten icke anse sig nödsakad att anordna en särskild kontroll, som allenast skulle betunga insamlingens anordnare och polismyndigheten.

Poliskammaren i Malmö föreslår införandet av skyldighet att anmäla insamlingar av ifrågavarande art. Förslag i denna riktning framställas även i andra yttranden.

Enligt uttalanden från flera håll borde sådan anmälan vara tillräcklig även beträffande sådana insamlingar för vilka enligt 5 § i utkastet skulle fordras tillstånd av polismyndighet. Sålunda ifrågasätter *Svenska kyrkans diakonistyrelse* om icke i en del fall en anmälan till polismyndighet skulle kunna vara tillfyllest i stället för den vidlyftiga proceduren med tillstånd. Ett dylikt, vida enklare förfarande hade även stöd i riksdagsrevisorernas uttalande. *Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse* anser, att en tillfyllestgörande kontroll i allmänhet skulle vinnas genom skyldighet att anmäla påtänkta insamlingar hos polismyndighet i stället för att inhämta tillstånd därtill, särskilt om polismyndigheten, såsom förslaget avsåge, erhöle befogenhet att i tvivelaktiga fall begära redovisning för verkställd insamling och för användning av behållningen. Dock skulle i så fall enligt styrelsens förmenande anmälningsskyldigheten utsträckas även till insamlingar, som anordnades av politiskt parti eller i samband med nöjestillställningar. Enahanda förslag framställas av *överstyrelsen för Svenska röda korset* som anför:

Överstyrelsen tillåter sig hemställa huruvida för Röda korsets eller andra insamlingar tillstånd skall vara erforderligt. Även om med hänsyn till direktiven för meddelandet därav tillstånd i regel torde vara att påräkna, är dess sökande dock förenat med en omgång som särskilt då det gäller mindre insamlingar och då skyndsamhet är av nöden, kan verka hinderligt. I stort sett torde också insamlingsrörelsen ha handhäfts på ett förtjänstfullt sätt och det torde endast vara i undantagsfall som givarnas och det allmännas intresse kan sägas hava lidit skada. En strängare polisuppsikt kan därför knappast sägas vara påkallad. Med de befogenheter som enligt förslaget äro avsedda att tillkomma polismyndighet jämväl i avseende å insamlingar för vilka förslaget ej föreskriver tillståndstvång synes förslagets syfte att möjliggöra kontroll kunna nås lika väl genom stadgandet av en enkel anmälningsskyldighet. Om överstyrelsen sålunda anser att det i de fall där tillstånd föreslagits kan räcka med anmälan, vill överstyrelsen i gengäld till övervägande hemställa huruvida icke även i övriga fall skyldighet att anmäla insamling bör stadgas. Det kan befaras att därförutan myndighets kontrollbefogenheter skola visa sig bli illusoriska. En enkel anmälningsskyldighet torde å andra sidan icke nämnvärt belasta den lojala och önskvärda insamlingsverksamheten. Ett ytterligare skäl för att jämväl i dessa fall fordra anmälan är svårigheten att erhålla en väl definierad avgränsning. Flera av de i förslaget använda uttrycken torde i detta avseende ej vara tillfyllest.

Å andra sidan framhåller *socialstyrelsen*, att polismyndigheten, på grund av möjligheten till fortsatt kontroll enligt 6 och 7 §§ i utkastet, vid fråga om

tillstånd enligt 5 § i regel torde kunna inskränka sig till en jämförelsevis summarisk prövning, som icke borde medföra mer än obetydlig tidsutdräkt.

I några yttranden beröras de förhållanden som enligt utkastet få föranleda polismyndighet att vägra tillstånd till insamlingar. Enligt 5 § i utkastet fordrades härför synnerliga skäl såsom att omkostnaderna för insamlingen funnes oskäligt höga eller insamlingen skulle strida mot god sed. I ett av överståthållarämbetet insänt yttrande av *polisintendenten A. Zetterquist* framhålles såsom önskvärt att utförligare bestämmelser meddelas. Han anför:

Visserligen angives i motiveringen till utkastet att såsom anledning att vägra tillstånd torde enligt denna bestämmelse kunna åberopas, att den som vill anordna insamlingen är mindre välkänd. Det kan råda tvekan om, huruvida polismyndigheten vid sitt ställningstagande till en ansökan från en sådan person kan återfalla enbart på detta uttalande i motiveringen. Särskilt på senare tid har ju ofta förekommit, att personer med ett mer eller mindre tvivelaktigt föregående erbjudit sina tjänster för anordnande och ombesörjande av insamlingar för olika ändamål i huvudsakligt syfte att bereda sig själva utkomst. Oavsett den skadliga inverkan på ett insamlingsresultat som den omständigheten kan ha att en sådan person är verksam för insamlingen, synes det angeläget att polismyndigheten vid prövning av en persons lämplighet för uppgiften har klarare bestämmelser att falla tillbaka på.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anser en bestämmelse böra meddelas, vilken i möjlig mån garanterade att endast tillförlitliga och vederhäftiga personer kunde omhänderhava insamlingsverksamhet, varjämte förbundet hemställer om införandet av en bestämmelse att offentlig insamling icke finge ske genom minderåriga.

En ytterligare begränsning av rätten att vägra tillstånd påyrkas däremot av *poliskammaren i Hälsingborg*. Poliskammaren, som vore införstådd med att tillstånd i allmänhet skulle givas, frågade, huru polismyndigheten på förhand rimligen skulle kunna bedöma skäligheten av omkostnaderna, vilket bedömande vore beroende av det slutliga resultatet. Stadgandet om vägran i detta fall bleve därför utan betydelse och syntes dessutom så mycket mera opåkallat som några åtgärder icke föreslagits mot att insamlingen efteråt belastades med stora omkostnader. Stadgandet borde därför förslagsvis innehålla, att tillstånd finge vägras då omkostnaderna till avlöningar, tantieme e. dyl. funnes oskäligt stora.

Det sätt varpå i utkastet tillståndsmyndigheten angivits påtalas i flera yttranden, därvid hemställes om ett förtydligande. I allmänhet gälla anmärkningarna det förhållandet, att enligt 1 § insamling ej i andra fall än förordningen stadgade finge anordnas utan tillstånd av Kungl. Maj:t men att 5 § innehölle en generell bestämmelse om att polismyndighets tillstånd erfordrades till alla insamlingar utom vissa särskilt angivna. Erinringar i detta hänseende framställas av bland andra *socialstyrelsen* och *Uppsala domkapitel*.

I samband härmed beröres i några yttranden frågan, vilken polismyndighet som skall taga befattning med viss insamling. Även på denna punkt anses förtydligande önskvärt. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför:

En mera tydlig gräns bör dragas mellan Kungl. Maj:ts och polismyndighetens behörighetsområden enligt förordningen. Så som 5 § formulerats, finns överhuvud ingen begränsning angiven för polismyndighetens kompetens. Antagas kan visserligen, att här är avsett, att av viss polismyndighet meddelat tillstånd icke skulle gälla utom gränserna för samma myndighets tjänsteområde. Då tillståndet här närmast har egenskapen av ett erkännande av anordnarens lämplighet och insamlingens behörighet — omständigheter alltså, som icke i och för sig förutsätta lokal begränsning av giltighetsområdet — bör enligt länsstyrelsens mening ett klart uttalande i författningen göras, som utesluter missuppfattningar. Länsstyrelsen vill därför föreslå, att 5 § så omformuleras att där uttryckligen angives, att av polismyndighet meddelat tillstånd endast äger lokal giltighet inom samma myndighets tjänsteområde.

Då avsikten synes vara, att åt Kungl. Maj:t förbehålla närmast riksinsamlingar, må för övrigt ifrågasättas, om icke tillstånd till insamlingar, som äro avsedda att omfatta visst län eller del därav, berörande mera än en lokal polismyndighets område, borde meddelas av vederbörande länsstyrelse. Härigenom skulle på ett enklare sätt än enligt förslaget kunna ordnas med exempelvis sådana insamlingar, som utan att avse viss befintlig institution anordnas på initiativ av ett läns landshövding till förmån för allmännyttigt ändamål inom länet.

Länsstyrelsen i Stockholms län yttrar::

Det synes icke fullt klart, om tillståndsgivning och kontroll äro avsedda att åvila polismyndigheten å den ort, där insamlingen skall äga rum, eller polismyndigheten å den ort, varifrån insamlingen ledes. I förra fallet skulle, med den föreslagna utformningen av bestämmelserna, vid insamling, som berör flera polischefsdistrikt, polismyndigheterna i samtliga dessa distrikt ha att taga befattning med insamlingen. I det andra fallet åter skulle det exempelvis tillkomma polismyndigheten i Haparanda att giva tillstånd till och öva kontroll å en insamling, som sträcker sig ända ned i Skåne. Därest sistnämnda tolkning av bestämmelserna är riktig, skulle vidare en underledning av landshövdingen i Stockholms län anordnad länsinsamling underkastas prövning och kontroll av Stockholmspolisens, förutsatt naturligtvis, att dispens från förordningen icke söktes och erhållits. Vad nu anförts torde enligt länsstyrelsens mening belysa behovet av ett förnyat övervägande rörande den ur olika synpunkter lämpligaste förläggningen av tillståndsgivningen med vad därtill hör. Under alla förhållanden synas bestämmelserna i förevarande avseende vara i behov av förtydligande.

Länsstyrelsen i Uppsala län uttalar, med hänvisning till lotteriförordningens bestämmelser, att det syntes vara nödvändigt att föreskriva, att polismyndigheten ägde meddela tillstånd till insamling som bedrevs inom dess tjänstgöringsområde.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anför:

Det torde icke vara ovanligt att en offentlig insamling anordnas för ett större område, exempelvis för ett län, därvid initiativet tages av personer från olika håll inom länet vid sammanträde i någon stad eller annan ort, samt att insamlingen sedan bedrivs under ledning av lokalkommittéer inom de olika kommunerna. Det framgår icke av utkastet till förordningen, vilken eller vilka polismyndigheter som i sådant fall skall meddela tillstånd. Därest meningen skulle vara, att tillstånd erfordras från polismyndigheterna i samtliga de orter, där lokalkommittéer tillsättas, skulle detta bereda både tidsutdräkt och besvär. I sådana fall borde länsstyrelsen lämpligen kunna meddela erforderligt tillstånd för insamlingen.

De inkomna framställningarna och de sedermera i ärendet avgivna yttrandena synas ådagalägga behovet av en tillsyn över offentliga insamlingar. Under en tid vilken, som den nuvarande, sett så många prov på offervillighet från allmänhetens sida kan det icke vara erforderligt att närmare utveckla vad det skulle innebära om allmänhetens förtroende rubbades genom missförhållanden på detta område. Faran för missbruk eller rent brottsliga förehavanden ökas när de mångskiftande behoven föranleda att nya insamlingar nära nog dagligen igångsättas. Det synes också vara uppenbart att strafflagens bestämmelser mot bedrägeri, förskingring och andra brott, som kunna förekomma i sådant sammanhang, icke äro tillfyllest.

Frågan om en närmare tillsyn över insamlingar bör enligt min mening också ses från den synpunkten, att en sådan tillsyn skulle innebära ett stöd åt den lojala verksamheten på detta område. Många nedlägga därå ett redbart och intresserat, ofta hängivet arbete, som är av stort värde för samhället. För dem måste det framstå såsom ett beklagligt missförhållande, att genom vårdslöshet vid insamlingars skötsel vållas att de ej medföra det gagn som avsetts eller att mindre nogräknade personer i själviskt syfte utnyttja allmänhetens givmildhet. Med hänsyn härtill synes det för den omsorgsfullt skötta och lojala verksamheten böra vara önskligt, att en lagstiftning kommer till stånd.

Huvudsyftet med en lagstiftning om offentliga insamlingar synes, såsom i departementspromemorian framhållits, böra vara att möjliggöra tillsyn över att insamlade medel komma till avsedd användning. I detta hänseende lär behovet av en reglering vara störst, både därför att missförhållanden i främsta rummet torde framträda i att medlen användas på oriktigt sätt och därför att allmänhetens möjligheter att utöva kontroll äro mycket begränsade.

I fråga däremot om ändamålen med insamlingar synes, om man bortser från rent bedrägliga företeelser, förhållandet vara annorlunda, och principiella skäl tala starkt emot att härutinnan införa återhållande föreskrifter. Det bör sålunda uppenbarligen i allmänhet icke komma i fråga att låta myndighet pröva huruvida det ena eller andra ändamålet är förtjänt att stödjas eller om behov föreligger att genom insamling erhålla medel därtill av allmänheten. Föreskrifter av dylik innebörd skulle, såsom i promemorian erinrats, stå i strid med den åskådning som vill bevara och skydda församlings- och religionsfriheten liksom yttrandefriheten. Vad nu sagts utsluter icke att en begränsad prövning bör tillåtas. Vissa föreskrifter i denna riktning synas t. o. m. vara nödvändiga, om en kontroll i förstnämnda hänseende skall anordnas. Om ändamålet med en insamling står i strid med lag eller god sed, kunna myndigheterna naturligtvis icke medverka vid kontroll över medlens användning. Redan av detta skäl synas myndigheterna böra erhålla rätt att förhindra en insamling av sådan beskaffenhet. Därjämte kräver syftet med lagstiftningen att en insamling skall kunna förbjudas i vissa andra fall, särskilt om det med skäl kan befaras att insamlade medel ej komma att användas på ett behörigt sätt eller om insamlingen eljest innefattar

missbruk av allmänhetens förtroende. I vissa yttranden har antytts att tillsynen även borde avse andra förhållanden än nu sagts, t. ex. en insamlingsplanmässighet eller verksamhetens effektivitet. Att föreskriva en så vittgående kontroll torde redan av praktiska skäl vara uteslutet. Däremot böra myndigheterna givetvis äga befogenhet att förbjuda ur ordningssynpunkt olämpliga insamlingsformer och i övrigt meddela erforderliga ordningsföreskrifter.

De sålunda antydda begränsningarna i fråga om tillsynens omfattning synas vara av avgörande betydelse, när det gäller att bestämma sättet för tillsynens utövning. Enligt utkastet skulle rätten att anordna insamling i princip vara beroende på att tillstånd därtill erhöles, i regel av polismyndighet. Då emellertid tillståndsmyndighetens prövning av nyss angivna skäl väsentligen bör inriktas på tillsyn över användningen av insamlade medel, synes det knappast föreligga tillräckliga skäl att fordra tillstånd. För att bereda myndigheten tillfälle till kontroll i detta avseende erfordras tydligen blott att en planerad insamling anmäles. Vidare synes det föga tilltalande att myndigheterna skola vara skyldiga meddela tillstånd till och därmed giva skenet av officiellt stöd åt en insamling, vars ändamål synes dem vara föga behjärtansvärt men som de icke äga förhindra.

I flera yttranden har också uttalats att ett anmälningsförfarande vore att föredraga av praktiska skäl. Överhuvud synas de invändningar som, särskilt från kyrkliga och religiösa organisationer, framförts mot utkastet ha sin grund däri att detta uppställt krav på tillstånd såsom förutsättning för rätten att anordna insamling. Med styrka har därvid framhållits att utkastets bestämmelser skulle inverka hämmande på igångsättandet av insamlingar för goda ändamål, och yrkanden ha fördenskull framställts om vidsträckta undantag från tillståndskravet.

I utkastet ha undantag från fordran på tillstånd gjorts i form av vissa allmänna föreskrifter om rätt att anordna insamlingar utan tillstånd. Dessa föreskrifter gälla insamling genom tidningar och tidskrifter, till förmån för välgörande, kulturella eller allmännyttiga institutioner av stadigvarande natur samt i samband med vissa offentliga tillställningar. Förslaget har i denna del kritiserats från olika utgångspunkter. Från vissa håll har anmärkts att undantagen vore för vidsträckta. Det har sålunda framhållits att icke varje tidning eller tidskrift vore förtjänt av att fritt få anordna insamlingar samt att icke vid varje nöjestillställning utan vidare sådan borde få förekomma. Å andra sidan har yrkats utsträckning av undantagen, bland annat i den riktningen att religiösa institutioner bleve likställda med de i utkastet angivna. Dessutom har gjorts gällande att föreskrifterna i vissa avsenden vore opraktiska eller olämpliga. Gentemot de förstnämnda anmärkningarna kan visserligen invändas, att polismyndighet skulle äga viss tillsynsrätt även beträffande ifrågavarande insamlingar. Det torde emellertid kunna befaras att denna rätt bleve skäligen betydelselös, eftersom någon säkerhet ej skulle finnas, att myndigheten finge kännedom om insamlingarna. Även övriga invändningar torde äga visst berättigande.

Vad nu anförts har synts tala för en sådan omarbetning av utkastet att

grundsatsen om tillstånd och de därav föranledda allmänna undantagsbestämmelserna ersättas dels av ett generellt stadgande om skyldighet att anmäla offentliga insamlingar, dels av föreskrift om rätt för myndighet att efter prövning i varje särskilt fall medgiva stadigvarande institution och redaktion för tidning eller annan periodisk skrift rätt att utan anmälan få anordna insamlingar för välgörande eller allmännyttiga ändamål. Då alla insamlingar, utom sådana som efter särskild prövning undantagits, skola anmälas, erhålla polismyndigheterna bättre möjligheter än enligt utkastet att följa utvecklingen och ingripa mot missbruk. Detta gäller särskilt beträffande sådana insamlingar i samband med offentliga tillställningar, som enligt utkastet skulle vara undantagna från tillståndsprövningen. Men även i fråga om tidningsinsamlingar och insamlingar till förmån för stadigvarande institutioner synes en bättre avvägning åstadkommas. De i utkastet upptagna undantagen för dessa fall kunde, såsom i yttrandena erinrats, på grund av sin något obestämda innebörd medföra att åtskilliga insamlingar, som väl behövde underkastas tillsyn, likväl undginge polismyndigheternas uppmärksamhet. Det torde däremot icke behöva befaras att någon olägenhet av detta slag skall uppkomma, om vissa institutioner eller tidningar fritagas från anmälnings-skyldighet efter en beträffande varje institution eller tidning företagen prövning, som i främsta rummet bör avse de kontrollåtgärder som vidtagas.

Genom en bestämmelse av sådan innebörd skulle vinnas att organisationer, som pläga företaga insamlingar, en gång för alla kunna befrias även från den omgång, som en anmälan innebär. Att så sker synes vara fullt befogat. Det torde icke vara till något gagn att t. ex. en sammanslutning med fast organisation och ett väl utbildat revisionssystem underkastas tvånget att behöva göra anmälan om varje insamling som den företager för välgörande eller allmännyttigt ändamål. Därest mot förmodan missförhållanden skulle yppas, bör givetvis ingripande kunna ske, bland annat genom att den medgivna friheten återkallas. De önskemål om frihet från en hämmande tillsyn som från åtskilliga håll framförts i yttrandena, torde också genom ifrågavarande bestämmelse bliva tillgodosedda i tillbörlig mån.

I enlighet med dessa huvudgrunder har utarbetats ett förslag till förordning om offentliga insamlingar. Rörande de särskilda bestämmelserna däri må nämnas följande.

I 1 § har införts det grundläggande stadgandet om skyldighet att anmäla offentliga insamlingar. Därjämte ha här upptagits med utkastet nära överensstämmande bestämmelser om vad som skall förstås med offentlig insamling och om vissa undantag från förordningens tillämpning. Liksom enligt utkastet skall med offentlig insamling förstås insamling som sker genom hänvändelse till allmänheten. Någon begränsning till insamlingar för allmännyttiga ändamål, såsom i något yttrande ifrågasatts, har ej skett. Utanför förordningen skulle då falla de flesta insamlingar för välgörande ändamål, vilket icke torde vara lämpligt. Ej heller har det syntts möjligt att genom utförligare bestämmelser klargöra skillnaden mellan offentlig och privat insamling. Däremot har, i anledning av önskemål i vissa

yttranden, bland exemplen på olika insamlingsformer även medtagits försäljning eller tillställning. För att insamling i sådant fall skall anses föreligga förutsättes, såsom ordet insamling innebär, att inkomsterna helt eller delvis skola tillfalla något särskilt angivet ändamål. Genom att tillställning särskilt nämnts har det klargjorts, att tillställning som ej avser insamling faller utanför förordningen. Den särskilda bestämmelsen härom i 8 § av utkastet har därför kunnat uteslutas. Den i sistnämnda paragraf intagna föreskriften, att till insamling icke skulle hänföras upptagande av avgift för medlemskap i förening, har även fått utgå. Det torde ändock vara tydligt att föreningars värvning av medlemmar icke inbegripes under förordningen, såvida icke i realiteten är fråga om insamling för visst ändamål, vilken iklätts formen av medlemsvärvning. Att undantaga dylika förtäckta insamlingsformer synes å andra sidan icke vara motiverat.

De från utkastet upptagna undantagen avse kollektor vid gudstjänst eller annan andaktsövning samt insamling som anordnas av politiskt parti till förmån för partiets verksamhet. Undantagen torde måhända komma att erhålla mindre betydelse till följd av stadgandet om möjlighet för stadigvarande institution att bliva befriad från anmälningsskyldighet, men ha det oaktat ansetts böra bibehållas. Med hänsyn till nämnda stadgande torde det icke, såsom från flera håll yrkats, vara erforderligt att utvidga undantaget beträffande kollektor. Vad angår politiska partier har i vissa yttranden ifrågasatts att undantagsbestämmelsen för dem borde utgå. Ur de synpunkter som här äro i fråga synes det icke vara lämpligt att föreskriva redovisningsskyldighet beträffande sådana insamlade medel, och undantaget har därför upptagits oförändrat. I fråga om lotterier hänvisas till vad därom är särskilt stadgat.

Bestämmelserna i 2 § angiva hos vem anmälan om insamling skall göras. I detta hänseende har föreslagits, att anmälan skall ske hos polismyndigheten i den ort, varifrån verksamheten huvudsakligen ledes. Denna regel torde vara den naturligaste och synes bäst överensstämma med anmälningsskyldighetens syfte. Det kan uppenbarligen icke sättas i fråga att anmälan, t. ex. om en riksinsamling, skall ske på varje ort dit vädjandena för insamlingen sträcka sig. Ej heller torde bärande skäl föreligga att för fall, då insamling avser större områden, föreskriva anmälan till någon högre myndighet.

Enligt 3 § skall anmälan göras i god tid före insamlingens början. En särskild föreskrift har emellertid funnits erforderlig för fall då insamling företages i anledning av någon oförutsedd händelse, t. ex. en olycka. Om anmälan i dylikt fall ej skäligen kan göras före insamlingens början, skall det vara tillfyllest om den göres så snart ske kan.

Om innehållet i anmälan ha föreskrifter införts i 4 §. För att möjliggöra en tillfredsställande uppsikt skulle det i och för sig vara önskvärt att en vittgående uppgiftsskyldighet stadgades, men en sådan skulle å andra sidan kunna vara betungande och i många fall onödig. Med hänsyn till dessa omständigheter har uppgiftsskyldigheten bestämts till att avse: ändamålet med insamlingen, vem eller vilka som skola leda densamma, det sätt varpå

insamlingen skall ske, det område inom vilket den i huvudsak skall bedrivas, arten och ungefärliga storleken av de beräknade kostnaderna samt de åtgärder som skola vidtagas ifråga om redovisning av insamlade medel samt kontroll över att medlen användas för uppgifvet ändamål.

I nära överensstämmelse med bestämmelser i 4 och 5 §§ av utkastet har i förslagets 5 § införts stadgande, att polismyndigheten äger meddela de föreskrifter angående redovisning, kontroll och ordningen i övrigt, som finnas påkallade. Vad angår sådana insamlingar, som av institutioner och tidningar efter särskilt tillstånd få anordnas utan anmälan, lär det utan vidare vara klart att tillståndsmyndigheten kan göra tillståndet beroende av att de föreskrifter i nämnda hänseenden som prövas erforderliga bliva iakttagna. Vilka föreskrifter som skola anses erforderliga kan uppenbarligen icke angivas i förordningen utan måste bli beroende på förhållandena i de särskilda fallen, bl. a. insamlingens omfattning. För att emellertid lämna någon vägledning rörande vad som bör anses påkallat har det syntts lämpligt föreskriva att, om i fråga om mindre insamling någon, som är känd för redbarhet och ordentlighet, åtagit sig att utöva tillsyn över insamlingen, ytterligare åtgärd i detta hänseende ej skall vara erforderlig.

I 6 § upptagas stadganden om de fall då polismyndigheten skall äga förbjuda insamling. De härför uppställda förutsättningarna ha delvis förut berörts; i övrigt ansluta sig stadgandena till föreskrifter i 5 och 6 §§ i utkastet.

Stadganden rörande tillstånd att utan anmälan anordna insamlingar ha meddelats i 7 §. Sådant tillstånd må lämnas förening eller annan institution av stadigvarande natur samt dessutom redaktion för tidning eller annan periodisk skrift, som utkommer minst en gång i kvartalet. Sistnämnda förbehåll ansluter sig till vissa i yttranden framställda önskemål; enligt den motsvarande bestämmelsen i utkastets 2 § fordrades, att skriften skulle utkomma minst en gång i månaden. Med hänsyn till att institutioner ofta bedriva sin verksamhet genom underavdelningar e. dyl. har det funnits påkallat att föreskriva att tillstånd, som meddelats institutionen, även skall gälla underavdelningar eller utskott som äro anslutna till institutionen och verka i samma syfte som denna. Bestämmelsen har föranletts av praktiska skäl; det har syntts föga rimligt att icke ett tillstånd för t. ex. svenska röda korset skulle gälla även dess distriktsorganisationer. Det förhållandet att en institution har sådana lokalorganisationer kan emellertid böra beaktas vid prövningen av tillståndsfrågan och föranleda särskilda ordnings- eller kontrollföreskrifter. Tillståndsmyndighet har syntts böra vara överståthållarämbetet och länsstyrelserna, och deras kompetens har gjorts beroende av var institutionens styrelse eller redaktionen har sitt säte. Slutligen har föreskrivits att meddelat tillstånd när som helst må återkallas.

De följande paragraferna i förslaget, 8—13 §§, överensstämma i huvudsak med de motsvarande 7 och 10—14 §§ i utkastet. Bestämmelsen i 8 § om skyldighet att avgiva redovisning till polismyndighet gäller, såsom paragrafens placering angiver, även sådana insamlingar som må anordnas utan anmälan. Straffbestämmelsen i 9 § för den som underlåter att göra anmä-

lan, där sådan är föreskriven, lärer bliva att tillämpa även i det fall, då en institution eller redaktion, som haft tillstånd enligt 7 §, sedan tillståndet återkallats fortsätter en påbörjad insamling utan att göra anmälan om densamma.

Då Kungl. Maj:t i fall av behov bör äga meddela närmare bestämmelser angående förordningens tillämpning, har i 14 § intagits en föreskrift härom.

Föredraganden hemställer att det i enlighet med vad nu anförts uppräta-
tade förslaget till *förordning angående offentliga insamlingar* måtte genom
proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stefan Stiernstedt.

U t k a s t
till
Förordning
angående offentliga insamlingar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Offentlig insamling må ej utan tillstånd av Kungl. Maj:t anordnas i andra fall än som stadgas i denna förordning.

Med offentlig insamling förstås insamling, som sker genom hänvändelse till allmänheten, vare sig å allmän plats eller genom upprop eller listor eller genom personliga besök eller på annat därmed jämförligt sätt.

Denna förordning äger ej tillämpning å insamling, som anordnas av politiskt parti till förmån för partiets verksamhet, ej heller å insamling som äger rum för religiöst eller välgörande ändamål i samband med gudstjänst eller annan andaktsövning.

2 §.

Redaktionen för tidning eller tidskrift, som utkommer minst en gång i månaden, må anordna offentlig insamling, såframt redovisning omedelbart lämnas i tidningen eller tidskriften.

Offentlig insamling må ock eljest äga rum till förmån för välgörande, kulturell eller allmännyttig institution av stadigvarande natur, såframt den sker med institutionens godkännande.

3 §.

I samband med offentlig nöjeställning eller tillställning till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål må jämväl insamling anordnas inom område som är avsett för tillställningen.

4 §.

Polismyndigheten äger meddela erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter för insamling som i 2 och 3 §§ sägs.

5 §.

Annan offentlig insamling än i 2 och 3 §§ sägs må anordnas allenast såframt tillstånd därtill meddelas av polismyndigheten. Tillstånd må ej vägras utan synnerliga skäl, såsom då omkostnaderna för insamlingen finnas oskäligt stora eller insamlingen skulle strida mot god sed.

I ansökan om tillstånd skall uppgivas syftet med insamlingen, sättet för dennas anordnande och den kontroll som är avsedd att äga rum.

Meddelas tillstånd, skall polismyndigheten fastställa erforderliga kontroll- och ordningsföreskrifter.

6 §.

Polismyndigheten äger förbjuda offentlig insamling som avses i 2 eller 3 § eller återkalla tillstånd som meddelats enligt 5 §, om givna kontroll- eller

ordningsföreskrifter ej iakttagas eller om insamlade medel ej användas för uppgivet ändamål eller insamlingen eljest innefattar missbruk av allmänhetens förtroende eller om insamlingen finnes strida mot god sed.

7 §.

Envar som anordnar offentlig insamling, som avses i denna förordning, vare pliktig att på begäran av polismyndigheten avgiva redovisning till myndigheten över insamlingen och användningen av behållningen.

8 §.

Till insamling hänföres i denna förordning ej upptagande av avgift för medlemskap i förening eller avgift för inträde till sammankomst eller annan tillställning, dock att, om för allmänheten uppgivits att behållningen av tillställning skall användas för visst ändamål, vad i 7 § stadgas skall äga motsvarande tillämpning å alla inkomster av tillställningen.

9 §.

Med polismyndighet förstås i denna förordning för Stockholm överståthållarämbetet, för annan stad, där poliskammare finnes, denna, för övriga städer magistrat eller stadsstyrelse eller, där magistrat eller stadsstyrelse ej finnes, kommunalborgmästare och för landet polischefen i orten.

10 §.

Den som utan tillstånd av polismyndigheten anordnar offentlig insamling, där sådant tillstånd enligt denna förordning erfordras, så ock den som åsidosätter meddelade kontroll- eller ordningsföreskrifter eller anordnar eller fortsätter insamling i strid mot beslut, som i 6 § sägs, straffes med dagsböter.

11 §.

På talan av allmän åklagare må den som anordnat offentlig insamling vid vite tillhållas att avgiva redovisning enligt vad i 7 § sägs.

12 §.

Vad som insamlats utan föregående tillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot beslut av polismyndigheten enligt 6 § må efter ty prövas skäligt dömas förverkat till kronan. Om det lämpligen kan ske, må dock i stället föreskrift meddelas, att egendomen skall användas för visst välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller återställas till givarna.

13 §.

Åtal för förseelse mot denna förordning så ock talan, som avses i 11 §, anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

14 §.

Böter och viten som ådömas enligt denna förordning tillfalla kronan.

Denna förordning träder i kraft